

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ:

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У НОМЕРІ:

- **ДО ПИТАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

- ∨ *Перспективи перерозподілу владних повноважень у столиці*

- ∨ *ДФРР - «банк» для фінансування прогресивних ініціатив громад*

- **РЕФОРМА ВИБОРЧОГО
ЗАКОНОДАВСТВА**

- ∨ *Відкриті списки на виборах підтримує майже половина обізнаних українців*

- ∨ *Удосконалення Виборчого кодексу: українські політики назвали пріоритети*

- **МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
В НАЦІОНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

№ 2 лютий 2022

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ
№ 2 (93) 2022**

(30 січня - 3 березня)

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Редакційна колегія:

Л. Дубровіна, член-кореспондент НАН України, генеральний директор НБУВ
(головний редактор);

Ю. Половинчак, керівник НЮБ (заступник головного редактора);

Н. Іванова, зав. аналітично-прогностичного відділу НЮБ;

В. Бондаренко, ст. наук. співроб. НЮБ;

О. Карашук, мол. наук. співроб. НЮБ.

Заснований у 2014 році
Видається один раз на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання
можна ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

О. Симоненко

Новаторські ініціативи влади у боротьбі за столицю 3

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ 8

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ 11

СУСПІЛЬНА ДУМКА

Л. Семишоцький, Закон і Бізнес:

ВРП готується до локдауну? 18

М. Ліскович, Укрінформ:

Заяви Шольца із тривожними нотками? Не варто перейматися! 19

Д. Загребельна, Юридична газета

Online: Міжнародне право в національному судочинстві: проблеми та перспективи 22

В. Марусяк, Українська правда. Колонки:

Операція децентралізація: все пропало? 27

А. Забловський, Главком: Транспортна комісія має бути незалежною, її підпорядкування президенту – порушення Конституції 30

О. Чекіс, ZN.UA: Відкриті списки на виборах підтримує майже половина обізнаних українців 31

В. Хрипун, Судово-юридична газета.

Публікації: Дисциплінарних інспекторів у Раді правосуддя ще немає, але вже є проблема зі своїми майбутніми зарплатами 35

О. Чекіс, ZN.UA: В Україні шукають таланти у Вищу кваліфікаційну комісію суддів: що потрібно знати 36

О. Чернишов, Децентралізація:

ДФРР – «банк» для фінансування прогресивних ініціатив громад 37

О. Чекіс, Дзеркало тижня: Удосконалення Виборчого кодексу: українські політики назвали пріоритети 39

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 41

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Блажівська О.

У ВРП представили позицію щодо ряду законопроектів під час засідання підкомітету з питань правосуддя 50

Лесько А.

Правова допомога як елемент дотримання права на доступ до правосуддя 52

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Словенія 55

Білорусь 56

Польща 58

Казахстан 59

Вірменія 59

Росія 60

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

О. Симоненко, канд. політ. наук, ст. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Новаторські ініціативи влади у боротьбі за столицю

Перманентний конфлікт Банкової та мера Києва В. Кличка триває досить давно і з періодичними загостреннями. Непорозуміння між центральною та міською владами розпочалися ще в 2019 р. Зокрема, тоді у липні, під час зустрічі з В. Кличком президент України В. Зеленський заявив про свій намір розділити повноваження обраного киянами мера і голови КМДА (зараз В. Кличко обіймає обидві посади). У вересні того ж року Кабінет Міністрів погодив звільнення В. Кличка з посади голови КМДА, але цього рішення не затвердив президент. Згодом все більше коло аналітиків почали говорити про можливе призначення «своїх людей» з Банкової на посаду очільника Київської міськдержадміністрації. Причиною цього також могло послугувати ухвалення Верховною Радою 3 жовтня 2019 р. у першому читанні законопроекту №2143-3 «Про місто Київ – столицю України». Цим законопроектом пропонувалося розділити повноваження і посади київського міського голови і голови КМДА, який «буде здійснювати нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування та координувати діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади». До того ж, в оновленому законі про столицю, передбачалося дозволити президенту призначати на посаду керівника будь-якого чиновника, необов'язково обраного киянами. Щоправда, раніше Конституційним судом було розтлумачено, що головою КМДА може бути лише переможець на виборах мера Києва. Процедура ухвалення цього законопроекту так і не була завершена.

У цьому контексті показовою також є інформація про те, що навесні–улітку 2021 р. конфлікт між В. Кличком та центральною владою відновився і набув публічного розголосу через обшуки, які відбувалися на низці комунальних і комерційних підприємств, а

також у департаментах КМДА. У серпні 2021 р. В. Кличко заявив про спробу дискредитувати його, усунути з посади голови КМДА та змінити на «залітного ставленика». Мер столиці назвав усі обшуки тиском на столичну владу й особисто на нього та придушенням місцевого самоврядування. В. Кличко тоді зазначав, що обшуки пов'язані з тим, що Київ вивчає питання про введення виконкомів, «коли суспільство й управління містом не залежить від вказівок і волі Банкової». Також в інтерв'ю Д. Гордону В. Кличко сказав, що у разі спроби звільнити його з посади голови Київської міської державної адміністрації він боротиметься за цю посаду.

Разом з тим, на тлі цього конфлікту, відразу після січневих свят, уряд ухвалив нову постанову №43 від 24 січня 2022 р., якою все ж таки змінив порядок призначення та звільнення голів районних державних адміністрацій у м. Києві. Йдеться про зміни до пункту 2 Порядку розгляду питань, пов'язаних з підготовкою і внесенням подань щодо осіб, призначення на посаду та звільнення з посади яких здійснюється Верховною Радою України, Президентом України або Кабінетом Міністрів України чи погоджується з Кабінетом Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 298 «Деякі питання, пов'язані з підготовкою і внесенням подань щодо осіб, призначення на посаду та звільнення з посади яких здійснюється Верховною Радою України, Президентом України або Кабінетом Міністрів України чи погоджується з Кабінетом Міністрів України». Про це йдеться в постанові уряду № 43 від 24 січня 2022 р. Підпункти 13 і 14 вищезазначеного Порядку викладені в новій редакції наступним чином: 13) голова обласної, Київської та Севастопольської міської, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації призначається на посаду та

звільняється з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України згідно з пропозиціями Прем'єр-міністра України; 14) голова районної в Автономній Республіці Крим, районної держадміністрації призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України відповідно до пропозицій Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим та голів обласних держадміністрацій...».

Це означає, що голови районних адміністрацій у Києві та Севастополі будуть призначатися на посаду і звільнятися президентом України за поданням Кабміну згідно з пропозиціями прем'єр-міністра України.

У попередній редакції голови районних адміністрацій у Києві та Севастополі призначалися на посаду і звільнялися президентом за поданням Кабміну відповідно до пропозицій голови Київської та Севастопольської міських держадміністрацій. Таким чином, постановою КМУ В. Кличка взагалі відсунули від прийняття рішення щодо голів районних у м. Києві держадміністрацій та повністю знівельовали його адміністративний вплив.

В свою чергу, члени партії «УДАР» обурені Постановою № 43. У партії зазначають, що в такий спосіб влада продовжує цілеспрямовану кампанію з придушення місцевого самоврядування в Україні та намагається побудувати жорстку, недемократичну і неконституційну вертикаль влади

Між тим цілком прогнозованим є те, що наступного дня, 26 січня, Кабінет міністрів України без подання В. Кличку, погодив звільнення трьох голів районних у місті Києві державних адміністрацій (РДА) – Дарницької, Дніпровської та Шевченківської. А 27 січня Президент України підписав відповідні розпорядження.

До речі, усіх трьох звільнених називають людьми, які орієнтуються саме на міського голову В. Кличка. І зрозуміло, що з ним про звільнення ніхто не радився. При цьому, закладається підозра, що такий механізм може бути задіяний і до інших столичних районів. І вочевидь, ці всі події мають завершитися

призначенням нового глави Київської міської адміністрації.

У цьому контексті слід додати, що крім згаданих призначень, Кабінет міністрів України 2 лютого ухвалив призначення першого заступника голови КМДА О. Кулеби на посаду голови Київської ОДА. Як стало відомо, Кабмін погодив звільнення В. Володіна з посади голови Київської ОДА. Рішення про призначення О. Кулеби вступить до сили, коли відповідний наказ підпише президент України В. Зеленський. Як раніше повідомлялося у ЗМІ, у разі відсторонення В. Кличка від виконання обов'язків голови Київської міської держадміністрації цю посаду може зайняти його перший заступник і ним може стати О. Кулеба.

В свою чергу сам В. Кличко на всі ці дії Кабміну відповів різко, звинувативши уряд у неповазі до Конституції та законів України.

Київський міський голова В. Кличко заявив: «Щодо «оригінального» рішення Кабінету Міністрів, який на вчорашньому засіданні погодив звільнення трьох голів районних адміністрацій Києва. Позицію мера столиці, якого обрали кияни та надали йому повноваження відстоювати їх інтереси, уряд не враховував та навіть не звертався за нею... З юридичної точки зору урядовці порушили закон, перевищивши свої повноваження. Бо місцеве самоврядування це не втілення політичних забаганок центральної влади. Тому не треба нехтувати Конституцією і законами! Сподіваюся, у Президента є кому порадити, що не варто ухвалювати пропозицію уряду. Бо далі вже суд даватиме правову оцінку порушенню закону. Не треба керуватися принципом «якщо ти не прислуга, значить, ворог»», написав мер у себе на сторінці facebook.

В. Кличко, також, додав, що розцінює таке втручання Кабміну та президента як придушення місцевого самоврядування і спроби налагодити недемократичну вертикаль влади в країні. Крім того, як повідомляє «Українська правда», В. Кличко заперечив чутки, що він планує звільнити з посад усіх людей, причетних до команди президента та партії «Слуга народу», на протипагу рішенням

про звільнення голів РДА в Києві. Мер столиці сказав: «Дехто говорить, що тепер я, нібито, звільню всіх представників провладної партії із посад у КМДА. Тому зазначу, що оцінюю та звільняю людей за результатами їх роботи, а не за політичною приналежністю. Як це відбувається в усіх демократичних країнах. Такими принципами має керуватися і центральна влада. Щоб управління – і місцеве, і державне було в Україні професійним і ефективним, а не політично-лояльним. ... Не треба зневажати місцеве самоврядування і тиснути та знищувати його!» наголосив В. Кличко. Також він запевнив киян, що не здасть інтересів громади та захищатиме право мешканців столиці на самоврядування в своєму місті. А також не допустить хаосу в управлінні Києвом, який зараз намагаються створити.

Дану позицію В. Кличка розділяє і ексголова КМДА О. Попов та говорить про те, що: «Треба просити президента відкликати свій підпис під ганебним рішенням уряду про звільнення керівників районів і відсторонення київського мера від призначення керівників районів у столиці. Це обурливо, що ми змушені зараз займатися цим питанням», сказав він.

Аналогічної думки дотримується і нардеп від «Батьківщини» А. Ніколаєнко. Він зауважує, що кияни обрали мера на виборах і саме за його погодженням та пропозицією мають призначати й звільняти голів райдержадміністрацій. Тому рішення про звільнення голів Дарницької, Дніпровської та Шевченківської районних у м. Києві державних адміністрацій депутат вважає тиском на місцеве самоврядування.

З цього приводу цілком прогнозованою є позиція депутатів Київради фракції «УДАР», які наголошують на узурпації влади. Зокрема, депутат Київради та співголова фракції «УДАР» Д. Білоцерковець зазначив: «президент підписав звільнення трьох керівників районних адміністрацій. Ці дії ведуть до прямої узурпації влади, тому що центральна влада бере на себе повноваження місцевої громади. Узурпація за своїм визначенням – це захоплення влади без законного права». Звертаючись до норм Конституції та чинних редакцій Законів про столицю та про місцеве самоврядування, він

наголошує, що право ініціювати звільнення/призначення голів районних адміністрацій має належати міському голові, який, згідно з рішенням Конституційного Суду, є головою КМДА.

Втім, було б наївно думати, що В. Кличко не буде захищатися і спокійно спостерігатиме за діями Банкової. У відповідь на відсторонення київського мера від призначення керівників районних державних адміністрацій міста і слідом за цим звільнення голів Дарницької, Дніпровської та Шевченківської РДА, у Києві В. Кличко збирається відродити райради, скасовані у 2010 р. Для цього, 3 лютого, Київрада більшістю голосів проголосувала за проекти рішень, згідно з якими районні державні адміністрації позбавляються повноважень і бюджетного фінансування. А замість них в КМДА будуть створені 10 нових департаментів, яким передадуть повноваження. Щоправда, Київрада проголосувала за створення райрад, але поки незрозуміло з якими повноваженнями. Їх визначатиме підготовча група, яка до кінця березня напрацьовуватиме пропозиції до проектів рішень про утворення районних рад у Києві, визначення їхньої чисельності та чисельності їхнього апарату, а також визначатиме їх обсяг повноважень. «Буде враховано думку депутатів, службовців, експертів та представників громадськості щодо створення ефективних органів місцевого самоврядування в районах. Згодом буде сформовано проект рішення та винесено на розгляд профільних постійних комісій міськради», – зазначив секретар Київради В. Бондаренко.

Звісно, що райради підпорядковуватимуться меру, а не призначатимуться з Банкової чи за рішенням Кабміну. І як заявив сам В. Кличко, вибори депутатів до рад повинні пройти 30 жовтня цього року. В той же час, до виборів на так званий перехідний період, самоврядні повноваження в районах будуть виконувати структурні підрозділи міського виконавчого органу, тобто КМДА. За словами мера столиці, запропонована модель законна та конституційна, і працює у більшості обласних центрів України, де є райони: «Центральна ж

влада намагається позбавити місцеву владу повноважень, при цьому перекладаючи на неї відповідальність за багато питань, які маємо вирішувати спільно. Мер відповідає за все, від нього кияни вимагають результатів роботи. Тому 10 великих районів столиці, їх глави мають підпорядковуватися меру. Він повинен подавати на затвердження кандидатури керівників районів. А вийшло так, що без погодження з мером голів районів звільнили, без погодження призначили. І вони за тиждень навіть не прийшли, щоб обговорити свою подальшу роботу. Бо їх керівник не міський голова. Це, підкреслюю, руйнування системи управління в столиці. Щодо райдержадміністрацій вони залишаються. Але питання життєзабезпечення міста мають керуватися і координуватися міською владою, а не зі сторони», – зазначив мер Києва В. Кличко.

Проте, політолог В. Фесенко вважає, що ухвалити рішення щодо відродження райрад можна лише на законодавчому рівні: «Прийняти рішення про відновлення райрад можна лише на законодавчому рівні. Призначити будь-які місцеві вибори може лише Верховна Рада України, а не Київрада», – зауважує він.

Нагадаємо, районні ради в Києві були скасовані в 2010 р., рішенням Київради. Перед цим Верховна Рада наділила міськраду столиці такими повноваженнями. У 2014-2019 рр. деякі депутати і фракції намагалися внести питання про повернення райрад до порядку денного, але він не набрав голосів.

Як і можна було передбачити, особливий спротив прийняттю таких рішень чинила фракція «Слуга народу» в Київradі. Депутати з цієї фракції вважають, що проекти рішень були підготовлені із порушенням регламенту. На це голова регламентної комісії Київради Л. Ємець заявив, що очолювана ним комісія розглянула згаданий проєкт рішення і порушення регламенту тут немає. Показовим також є те, що до дискусії приєдналися й народні депутати, які прийшли на засідання Київради. Так, наприклад, нардеп М. Тищенко (СН) назвав згадані проєкти рішень політичними та такими, які несуть розкол у Київradі. Більше того, депутати фракції «Слуги народу» разом з нардепами М. Тищенко та

Л. Забуранною, навіть заблокували трибуну та вимагали від мера В. Кличка перенести розгляд питання про відновлення райрад, назвавши створення райрад, передвиборчими обіцянками партії. Щоправда, вони згодом закликали прослідкувати, щоб представництво партій в робочій групі було без перекоосу в бік УДАРу. А їх колега по фракції «Слуги народу» Л. Пашинна взагалі заявила, що ліквідацію РДА «це безглузда ідея і навіть диверсія».

В даній ситуації союзниками УДАРу стала «Європейська солідарність», виступивши за підтримку В. Кличка. «Саме по собі відновлення райрад для Києва є логічним, оскільки в столиці розмір деяких районів є співмірним, а то й більшим за деякі обласні центри, – пояснює депутат від «ЄС» С. Таран. – Це буде кроком до виконання філософії європейського підходу до влади, яка має бути якомога ближче до громади». А сам голова фракції «Європейська Солідарність» у Київradі, В. Прокопів, запевнив, що: «Фракція «Європейська Солідарність» у Київradі вітає рішення про відновлення районних рад, яке сьогодні підтримала міська рада. Адже воно спрямоване на відновлення реального місцевого самоврядування в районах столиці та реалізацію виборчого права жителів Києва».

Юрист, екзаступник голови Центральної виборчої комісії А. Магера в цьому конфлікті називає правим В. Кличка, бо вважає алогічним, коли київський міський голова не має жодного стосунку до призначення голів райадміністрацій. «Навіщо ми тоді взагалі Київську міськраду та міського голову обирали? – ставить риторичне питання експерт. – Кличко ж не претендує на те, аби самому обирати голів райадміністрацій, а лише на те, аби їх підбирати і пропонувати Кабміну. Думаю, це протистояння в Києві триватиме і надалі, доки міський голова і президент будуть представляти різні політичні табори. Вирішити цю проблему можна, тільки ліквідувавши в Конституції міськдержадміністрацію в Києві», заявив юрист.

Вичерпно пояснює дану ситуацію провідний експерт з питань децентралізації екснардеп Ю. Ганущак. Він також наголошує, що

будь-яка міська влада, зокрема, Київська, за Конституцією має право створювати райони. Чи створює вона при цьому районні в місті ради – інше питання. «Вже є навіть зареєстрований в Верховній Раді законопроект 2143-3, за яким наявність районних рад в Києві є обов'язковою. А в такому великому місті, як Київ, наявність районних рад реально є об'єктивною (потребою) – депутат має жити біля виборця. Звісно, це – відповідь Зеленському на його рішення призначити голів райдержадміністрацій у Києві без думки голови КМДА і тут може бути певний конституційний клінч», переконаний Ю. Ганущак. У той же час він вказує на інший важливий момент, називаючи це хитрість, до якої вдалися в Київській: ««Закон про столицю», що підготовлений до прийняття Верховною Радою, має свої вади, бо в ньому райради присутні, але повноваження у них – тільки на підмітання вулиць. В проекті Київської залишили «дірку», що повноваження райрад будуть обговорені окремо. І тоді це, дійсно, буде удар по тих, хто хотів обнулити можливості райрад. Ще один «привіт» Зеленському полягає в тому, що якщо будуть обрані райради, то «автоматом» працює норма Конституції про вотум недовіри голові райдержадміністрації, яку рада може оголосити. Але те, що Кличко хоче сидіти на двох стільцях – мера і голови КМДА – теж абсолютно ненормально. Відповідно, йому тепер підрізають управлінські можливості». Наразі важко не погодитися з думкою Ю. Ганущака, адже те, що в Київській досі не визначилися з тим, які ж повноваження матимуть відновлені райради, звісно, дає привід для подібних висновків.

Між тим, голова комітету виборців України О. Кошель у коментарі «5 каналу» заявив, що місто від створення райрад не програє. Він зазначив: «Уряд ухвалив рішення, щоб у ручному режимі змінювати голів районних державних адміністрацій Києва. У відповідь на це команда Кличка зробила відновлення районних рад. Можна очікувати невеликих показників партії «Слуга народу» на виборах до районних рад. З іншого боку, це питання розвитку місцевого самоврядування у столиці. Тут можуть бути два підходи. Розширення

повноважень та активніша діяльність органів самоорганізації населення. До прикладу, надзвичайно важливими є такі органи самоорганізації, як-от комітет Пущі-Водиці. Це реальні органи самоорганізації, які могли б розвивати місцеве самоврядування в Києві».

При цьому існує також припущення, що конфлікти між В. Кличком та центральною владою виникають ще й через те, що мер Києва хоче вийти з місцевого на всеукраїнський масштаб і, можливо, навіть поборотися на президентських виборах. Нагадаємо, що рік тому В. Кличко заявив, що його партія «УДАР» уже готується до наступних парламентських виборів. Робота, спрямована на відродження осередків у всіх областях, також почалася ще в минулому році.

Отже, напруження, яке знову і знову виникає за вплив на столицю між органами центральної влади та мером Києва, привертає все більше уваги. Особливо враховуючи те, що Київ окрім того, що має окремий статус у державі, він ще має стратегічне значення столиці як міста, де розташовані всі центральні органи влади нашої держави. За історію незалежності, на щастя, ще не було ситуації, коли очільники органів центральної влади активно використовували б свій вплив та владу для особливого контролю столиці. Розгортання подальших подій залежатиме від того, наскільки виваженими та правильними будуть кроки обох сторін. Хоча до виборів ще далеко і багато що може змінитися, проте вже зараз можна припустити, що по обидві сторони учасники цього конфлікту, відверто займається будівництвом загальнонаціональної кар'єри.

(Стаття підготовлена з використанням інформації таких джерел: Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України (<https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-vnesennya-zmin-do-punktu-2-poryadku-rozglyadu-pitan-povyazanih-z-pidgotovkoju-i-vnesennyam-t240122>); Главком (<https://glavcom.ua/kyiv/news/uryad-pogodiv-priznachennya-zastupnika-klichka-golovoyu-kijivskoji-oda-819033.html>; <https://glavcom.ua/kyiv/publications/udar-u-vidpovid-yak-klichko-buduje-oboronu-vid-zelenskogo-818462.html>; [7](https://glavcom.ua/kyiv/news/u-klichka-zabrali-</i></p></div><div data-bbox=)

chastinu-povnovazhen-rishennya-uryadu-817008.html); 24 канал (https://24tv.ua/oleksiya-kulebu-priznachili-golovoyu-kiyivskoyi-golovni-novini_n1857481); https://24tv.ua/kyivnews/dvovladdya-mozhe-prizvesti-do-haosu-klichko-pro-novini-kiyiv_n1759271); Україна Молода (<https://www.umoloda.kiev.ua/number/3799/180/164127/>); Українська правда (<https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/25/7321581/>); <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/27/7321953/>); НВ (<https://nv.ua/ukr/kyiv/skandalna-bloggerka-stala-uchasniceyu-dtp-video-novini-kiyeva-50211128.html>); Вечірній Київ (<https://vechirniy.kyiv.ua/news/60813/>); <https://vechirniy.kyiv.ua/news/61043/>); LB.ua (https://lb.ua/society/2022/02/04/504735_kiivrada_povernula_stolitsyu.html); Новини.LIVE (<https://novyny.live/kiev/novye-ataki-na-klichko-chem-groziat-oni-stolichnomu-meru-36638.html>); <https://novyny.live/kiev/kiivrada-lishila-polnomochii-raiadministratsii-zapustila-protsess-sozdaniia-rai-sovetov-37946.html>); Апостроф (<https://apostrophe.ua/ua/news/politics/foreign-policy/2022-01-26/vstrechej-s-klichko-kvin-prodemonstrirovala-na-chej-storone-ssha--vadim-karasev/257169>); Сьогодні (<https://kiev.segodnya.ua/ua/kyiv/kpower/otvet-klichko-bankovoy-kak-mer-hochet-vernute-sebe-vlast-nad-glavami-rga-1600436.html>); FBC.ua (<https://fbc.ua/news/kyiv/klichko-bilshhe-ne-priznachatime-goliv-rajderzhadministratsij-stolitsi/>); Укрінформ (<https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3391301-kabmin-zminiv-poradok-priznacenna-goliv-rajonnih-derzhadministracij-kieva.html>); ГОРДОН (<https://gordonua.com/ukr/news/politics/kabmin-ukrajini-zminiv-porjadok-priznachennja-glav-rajadministratsij-prava-proponuvati-kandidaturiv-trativ-klichko-1592371>); ZN.UA (<https://zn.ua/ukr/POLITICS/rada-khoche-vstanoviti-vidpovidalnist-za-peredachu-avtorstva-akademichnikh-robot-tretim-osobam.html>); Свобода (<https://svoboda.te.ua/udar-vitaliya-klychka-vlada-prodovzhuye-czilespryamovanu-kampaniyu-z-prydushennya-miszczewogo-samovryaduvannya-v-ukrayini/>); Судово-юридична газета (<https://sud.ua/ru/news/publication/227210-uryad-zminiv-poryadok-priznachennya-goliv-rayderzhadministratsiy-v-kiyevi>); Реально (<https://realno.te.ua/polityka/%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F-%D0%BA%D0%ba-npnp%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B6%D1%83/>); Depo.ua (<https://news.depo.ua/ukr/news/udar-vitaliya-klichka-mozhe-stati-tsentrom-obednannya-politsil-politolog-pro-zizd-partii-202202041420635>); 5 канал (<https://www.5.ua/kyiv/kiivrada-zapustyla-protsess-stvorennia-rairad-v-stolytsi-267274.html>).

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

8 лютого Президент України В. Зеленський підписав закон (№ 5490), який дозволяє Вищому антикорупційному суду притягати до адміністративної відповідальності за зневажливу поведінку.

Метою документа є надання суддям вищих спеціалізованих судів, зокрема Вищого антикорупційного суду, повноважень на розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 185-3 КУпАП (прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України).

Раніше ВАКС не мав права штрафувати учасників судового процесу, якщо ті порушували правила етикету. Тепер за порушення поведінки

передбачений штраф – від 850 до 2550 грн, а за повторне порушення – понад 4 тисячі грн (*Судово-юридична газета* (<https://sud.ua/ru/news/laws/228815-vidpovidalnist-za-nepovagu-dovaks-zelenskiy-pidpisav-zakon>)). – 2022. – 9.02).

16 лютого В. Зеленський підписав указ № 56/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки».

Відповідно до статті 107 Конституції України постановлено:

Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня

2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки».

Затвердити Стратегію забезпечення державної безпеки.

Кабінету Міністрів України затвердити план заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки та забезпечити за участю суб'єктів забезпечення державної безпеки його виконання.

Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування (*СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА* (<https://sud.ua/ru/news/ukraine/229576-zelenskiy-uviv-v-diyu-rishennya-rnbo-pro-strategiyu-zabezpechennya-derzhavnoyi-bezpeki>)). – 2022. – 16.02).

Прийнято за основу проєкт Закону «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи». Про це повідомляє інформаційне управління Апарату Верховної Ради України.

Метою законопроекту є забезпечення початку функціонування окремих модулів (підсистем) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та поетапне впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Законопроектом пропонується передбачити можливість функціонування окремих підсистем чи модулів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Також приводиться у відповідність з запропонованими змінами до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» порядок затвердження Положення про ЄСІТС чи положення, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Відповідні зміни пропонується внести до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та до Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального

кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів».

Проєкт Закону зареєстровано за № 5433 (*СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА* (<https://sud.ua/ru/news/laws/229384-vnesennya-zmin-do-zakonu-pro-sudoustriy-i-status-suddiv-schodo-zabezpechennya-vprovadzhennya-yesits-rada-progolosuvala-za-proekt-zakonu>)). – 2022. – 15.02).

Вища рада правосуддя заявила, що більшість її членів достроково складають повноваження через дії Етичної ради – та 9 лютого розпочала оцінювання 14 з 15 чинних членів ВРП, чим, на думку Ради, порушила закон. Про це йдеться в заяві на сайті ВРП.

Рада вважає, що Етична рада порушила закон, почавши оцінювання її чинних членів замість перевірки кандидатів на вакантні посади (таких на сьогодні шість). Це, мовляв, блокує роботу ВРП – там зараз після звільнення двох членів у січні 2022 року залишилися мінімально необхідні для функціонування органу 15 членів.

Крім того, ВРП нагадала, що вважає неконституційним утворення Етичної ради, яка і займається оцінюванням і перевіркою її членів. Зокрема Конституційний Суд у листопаді 2021 року взяв до розгляду подання про конституційність реформи ВРП.

«Враховуючи, що Етичною радою (перевірку – ред.), попри критичну межу повноважності ВРП та всупереч імперативним вимогам закону, розпочато першочергово з усіх чинних членів ВРП одночасно, це спонукає достроково скласти повноваження більшістю членів ВРП», – ідеться в повідомленні.

В Етичній раді після цього заявили, що «початок оцінювання чинних членів ВРП не тягне за собою відсторонення їх від посад та зупинення їх повноважень». Це можливо тільки в разі, коли перевірка завершена і вона виявила недоброчесність члена Ради.

Як пояснив Суспільному депутат «Слуги Народу», представник президента у Конституційному Суді Федір Веніславський, члени ВРП можуть звільнитися за власним

бажанням. Після цього суб'єкти, які обирають склад Ради, зможуть делегувати туди нових членів. Депутат вважає, що це станеться «швидко» – протягом кількох місяців.

«Я думаю, що це відбудеться дуже швидко. Напевно, члени Вищої ради правосуддя не хочуть бути об'єктами перевірки Етичної ради, бояться – мабуть, є що приховувати. Цей процес самоочищення може прискорити реформу в судовій владі, оскільки ВРП є інститутом, який має забезпечити нормальне функціонування і притягнення до відповідальності суддів, які є недоброчесними», – вважає він.

Веніславський вважає, що в Конституційному Суді законність Етичної ради не буде поставлена під сумнів: «Я не бачу ризиків. Дочекаймося рішення Конституційного Суду, але в мене нема підстав очікувати негативного рішення. Думаю, ніяких питань не буде».

Свою чергою голова правління Фондації DEJURE Михайло Жернаков вважає, що після звільнення більшості членів Вищої ради правосуддя є шанс обрати новий доброчесний склад органу.

«Шкода, звісно, що більшість членів ВРП ми на співбесідах не побачимо. Але якщо сама судова мафія вважає, що це її кінець – значить, як мінімум в нас є привід для стриманого оптимізму», – написав Жернаков у Facebook (*Суспільне* (<https://suspilne.media/213701-stoltenberg-zasudiv-obstril-zaporizkoi-aes/>). – 2022. – 10.02).

Оприлюднено План роботи Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування на сьому сесію (лютий – липень 2022 року).

За цим документом, Верховна Рада України в лютому планує розглянути низку важливих законопроектів з пакету децентралізації.

№ 4298 «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні» – в рамках чинної Конституції структурує повноваження місцевих держадміністрацій.

№ 4664 «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою» – впорядковує основні процедури вирішення питань адміністративно-територіального устрою, приводить законодавство у відповідність до сучасних умов.

№ 5742 «Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад» – надає громадам можливість приєднуватися до вже організованого співробітництва за спрощеною процедурою, укладати змішаний договір про співробітництво, надає можливість учасникам співробітництва у дистанційній формі проводити громадські обговорення та засідання комісій з підготовки проєкт договору про співробітництво.

У березні, відповідно до Плану роботи Комітету, планують розглянути законопроекти № 6281 та № 6282, які розмежовують повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

На квітень заплановано до розгляду законопроект «Про службу в органах місцевого самоврядування» № 6504 і зміни до Закону «Про місцеве самоврядування» щодо комунальної власності» № 6479.

У травні – проєкт Закону «Про внесення змін до Закону України «Про органи самоорганізації населення» щодо удосконалення порядку організації, діяльності та припинення органу самоорганізації населення» № 6319 (*Децентралізація* (<https://decentralization.gov.ua/news/14564?page=2>). – 2022. – 14.02).

16 лютого 2022 року Верховна Рада України направила на повторне перше читання Проєкт Закону №4664 «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України».

Як повідомлялося, законопроект в рамках чинної Конституції вводить поняття адміністративно-територіального устрою України, адміністративно-територіальної одиниці, населеного пункту та інші.

Також проєкт закону передбачає:

встановлення засад, на яких будується адміністративно-територіальний устрій;

визначення органів, до повноважень яких належить розгляд і вирішення питань адміністративно-територіального устрою;

визначення порядку утворення та ліквідації адміністративно-територіальних одиниць, встановлення і зміни їх меж;

віднесення населених пунктів до категорії сіл, селищ, міст;

найменування і перейменування адміністративно-територіальних одиниць;

визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад.

Крім того, у проєкті акту врегульовуються питання створення та функціонування Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад України (*Децентралізація* (<https://decentralization.gov.ua/news/14574?page=2>). – 2022. – 16.02).

15 лютого Верховна Рада України прийняла за основу законопроект №6401 про внесення змін до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування.

За словами автора законопроекту, народного депутата Р. Лозинського, документ пропонує суттєво розширити норми про відкритість місцевих рад і виконкомів громад.

Як повідомлялося, законопроект пропонує, зокрема, таке:

Онлайн-трансляції сесій місцевих рад мають стати обов'язковими для всіх громад (на сайті або через YouTube, Facebook тощо).

У відкритому доступі мають бути опубліковані додатки до проєктів рішень і проєкти порядків денних постійних комісій.

Регулярно має відбуватися інвентаризація майна громади, що допоможе раді, громадянам та бізнесу ефективніше оцінити ресурси громади і більш ефективно їх використовувати.

На сесіях ради доповідачі мають виступати державною мовою (синхронізація з мовним законодавством).

Законопроект також пропонує створити відкритий реєстр об'єктів права комунальної власності територіальної громади, закріпити обов'язок трансляції в режимі реального часу, запису та безстроковому зберіганню запису засідання ради (*Децентралізація* (<https://decentralization.gov.ua/news/14572?page=2>). – 2022. – 15.02).

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Складнощі, які виникають із повноцінною реалізацією положень кримінального процесуального законодавства в умовах воєнного стану та збройної агресії, зумовили підготовку відповідних методичних роз'яснень судам України.

Верховним Судом надіслано лист «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», передає «Закон і Бізнес».

Його надіслано для врахування в роботі та доведення до відома суддів апеляційних судів та суддів судів першої інстанції.

Наводимо повний текст документу.

ВЕРХОВНИЙ СУД

03 березня 2022 року № 1/0/2-22

Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану

Шановні колеги, беручи до уваги окремі складнощі, які виникають із повноцінною реалізацією положень кримінального процесуального законодавства в умовах воєнного стану та збройної агресії, з метою забезпечення стабільного функціонування системи кримінальної юстиції на час відсічі збройної агресії і належного реагування на випадки вчинення кримінально каранних діянь у цих умовах, маючи абсолютну впевненість у неминучому успіху протидії посяганням на територіальну цілісність України,

Верховний Суд забезпечує суди й органи досудового розслідування необхідною методично-інформаційною допомогою.

1. У разі неможливості внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань і, відповідно, неможливості формування витягу із цього Реєстру інформація про реєстрацію кримінального правопорушення та початок досудового розслідування може бути підтверджена мотивованою постановою органу досудового розслідування про початок досудового розслідування, яка має містити всі відомості, визначені ст. 214 КПК України. Такий документ може вважатися належним підтвердженням початку досудового розслідування і підставою розгляду клопотань органу досудового розслідування.

2. Згідно із частиною першою ст. 615 КПК України на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 163, 164, 234, 235, 247 та 248 цього Кодексу, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114-1, 258–258-5, 260–263-1, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 КК України, ці повноваження виконує відповідний прокурор.

При цьому таким прокурором є як прокурор, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, так і його керівники.

Відповідні рішення можуть бути прийняті прокурором і в разі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо сукупності вчинених підозрюваним злочинів, хоча б одним із яких є злочин, передбачений у ст. 615 КПК України.

В інших випадках, а саме за відсутності підстав для здійснення зазначених повноважень

прокурором, він може звертатися до суду за місцем проведення слідчих (розшукових) дій.

Також у разі здійснення кримінального провадження щодо статей КК України, не внесених до переліку, передбаченого ст. 625 КПК України, прокурору доцільно змінити територіальну підслідність кримінального провадження і передати його в інший район, область, де функціонує суд.

3. Суди, здійснюючи правосуддя в умовах воєнного стану, мають зважати на те, що згідно зі ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи й установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України й законами України, а також на те, що відповідно до ст. 26 цього Закону скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

4. Усі клопотання, які надходять на розгляд слідчих суддів, мають розглядатись у межах строків, установлених КПК України, однак за можливості – невідкладно.

5. У разі неможливості у визначений КПК України строк суддею (колегією суддів) розглянути клопотання про обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою його може бути передано на розгляд до іншого судді, визначеного в порядку, встановленому частиною третьою ст. 35 цього Кодексу, або розглянуто головою, а за його відсутності – іншим суддею зі складу колегії суддів, якщо справа розглядається колегіально.

6. За умови неможливості здійснення судом правосуддя, зумовленої режимом воєнного стану, прокурору, за наявності необхідних підстав, необхідно звертатися з клопотаннями до відповідних апеляційних судів або, за наявності підстав, до Верховного Суду про зміну підсудності кримінальних проваджень (справ) відповідно до положень ст. 34 КПК України.

7. Якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального провадження не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференцз'язку за допомогою технічних

засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконференцз'язку за допомогою інших засобів, при цьому треба звернути увагу на роз'яснення такому учаснику його процесуальних прав та обов'язків.

Також, ураховуючи об'єктивні обставини, як виняток, можна допускати розгляд клопотань щодо запобіжних заходів без участі підозрюваного, з належною мотивацією такої процедури розгляду.

8. У разі коли територіальну підслідність кримінальних правопорушень на стадії досудового розслідування змінено, а матеріали кримінальних проваджень через воєнні дії не було передано або передано не в повному обсязі, оцінюючи ризики, які обґрунтовують доцільність застосування запобіжних заходів загалом та тримання під вартою зокрема, слідчий суддя (суд) керується всіма наявними матеріалами клопотання про застосування (продовження) запобіжного заходу. Водночас як відповідний ризик суди мають ураховувати запровадження воєнного стану та збройну агресію в Україні.

9. При розгляді клопотань органів досудового розслідування суд використовує всі наявні документи і матеріали, зокрема й судові рішення у формі, в якій їх внесено до Єдиного державного реєстру судових рішень (роздруківки з Реєстру).

Вирішуючи питання про продовження запобіжного заходу, суд може зважати на попередню оцінку окремих фактичних обставин, здійснену ним при вирішенні попередніх клопотань у цьому кримінальному провадженні на підставі відповідних матеріалів, і не здійснювати надмірного витребування матеріалів у сторін кримінального провадження.

10. Слідчим суддям (суду) необхідно зважати на обставини воєнного стану та, за наявності необхідних для цього підстав, за клопотанням підозрюваного доречно ухвалювати рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо відповідне клопотання обґрунтовується бажанням використати кошти, передані в заставу, для їх подальшого внесення на спеціальні рахунки

Національного банку України для цілей оборони України.

Також, виходячи зі стану ведення воєнних дій, у місцях ведення активних бойових дій за клопотанням підозрюваного доречно розглядати питання про зміну запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання.

11. За відсутності можливості завірення судового рішення печаткою та/або накладення штрихкоду прийняття слідчим суддею такого рішення підтверджується фактом внесення його до Єдиного державного реєстру судових рішень (із цього приводу необхідно також інформувати відповідним листом пенітенціарну службу для подальшого інформування нею адміністрацій слідчих ізоляторів та інших місць утримання осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою).

Голова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Станіслав КРАВЧЕНКО (*Закон і Бізнес* (https://zib.com.ua/ua/150728-proces_v_umovah_viyni_rozlyasnennya_kks_verhovnogo_sudu.html)). – 2022. – 3.03).

Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України відкрила конституційне провадження у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо перевірки відповідності Конституції України деяких положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя (№ 1635-IX) та змінених ним норм Закону України «Про Вищу раду правосуддя», передає офіційний сайт ВРП.

«Наразі здійснюється підготовка справи до розгляду на пленарному засіданні Великої палати Суду.

У зв'язку з цим, Вища рада правосуддя рішенням № 53/0/15-22 затвердила пояснення у вказаній справі.

Вища рада наголосила, що результатами судової реформи в Україні мають бути сталі функціонування та розвиток системи

правосуддя з урахуванням кращих міжнародних стандартів та практик. Водночас необхідні для цього зміни повинні передбачати неухильне дотримання вимог Конституції України, перш за все стосовно забезпечення гарантій незалежності суддів та органів суддівського врядування.

Аналіз положень Закону № 1635-IX та законодавчих актів, до яких ним внесено зміни, дає змогу стверджувати про наявність певних норм, сутність, зміст і практична реалізація яких, на переконання Вищої ради правосуддя, не відповідають Конституції України, а також рішенням Конституційного Суду України, а саме:

- щодо утворення Етичної ради та наділення її владними повноваженнями;

- щодо процедури формування першого складу Етичної ради, яка передбачає обов'язкову участь трьох осіб, визначених міжнародними та іноземними організаціями, а також порядку ухвалення рішень Етичною радою;

- щодо одноразового оцінювання першим складом Етичної ради діючого складу Вищої ради правосуддя, наслідком якого може бути відсторонення діючих членів Вищої ради правосуддя від посади.

За позицією Вищої ради правосуддя, запроваджена положеннями Закону № 1635-IX можливість автоматичного відсторонення діючих членів Вищої ради правосуддя від посади за рішенням Етичної ради суперечить принципу інституційної безперервності конституційного органу та може призвести до повної зупинки його роботи.

Вища рада правосуддя акцентувала увагу на тому, що суб'єкти обрання (призначення) членів ВРП є високопрофесійним середовищем, здатним кваліфіковано оцінити відповідність кожного з кандидатів вимогам закону, критеріям доброчесності та професійної етики. Крім того, обранню (призначенню) на посаду члена ВРП передують ретельна спеціальна перевірка щодо їхньої відповідності вимогам законодавства.

З огляду на стандарти Ради Європи нова парламентська більшість і уряд не мають піддавати сумніву призначення або строк повноважень суддів та членів судових рад,

які вже були належним чином призначені на посаду. Судді та члени судових рад, які щойно пройшли публічну процедуру призначення (обрання), не мають піддаватися повторним добору та оцінюванню (процедурі перевірки).

Консультативна рада європейських суддів у пункті 36 свого висновку від 05 листопада 2021 року № 24 (20201) «Еволюція рад правосуддя та їх роль незалежності та неупередженості судових систем» наголошує, що члени ради правосуддя мають обиратися на посади на певний час та бути захищеними від внутрішнього і зовнішнього тиску. Термін повноважень члена ради правосуддя повинен закінчуватися лише після законного обрання наступника, задля гарантування виконання радою своїх обов'язків на законних підставах.

У своєму рішенні ВРП зазначила про те, що положення Закону № 1635-IX щодо участі осіб, визначених міжнародними та іноземними організаціями, в обранні (призначенні) членів Вищої ради правосуддя порушують основоположні конституційні принципи державотворення, оскільки іноземні громадяни, делеговані міжнародними організаціями до складу Етичної ради не є представниками народу України, не належать до народу України, а тому не є носіями державної влади в Україні. Жодна міжнародна організація не наділена відповідно до свого статуту повноваженнями формування конституційних органів.

Крім того, ВРП наголосила, що Законом № 1635-IX визначено такий порядок прийняття рішення першим складом Етичної ради, за яким волевиявлення представників міжнародних та іноземних організацій превалює над волевиявленням членів Етичної ради із числа суддів, визначених Радою суддів України, що є неконституційним та суперечить положенням статті 8 Конституції України, звужує права особи, передбачені статтями 22 та 64 Конституції України.

ВРП також звернула увагу Конституційного Суду України на доцільність залучення до участі у розгляді справи представників відповідних суб'єктів обрання членів Вищої ради правосуддя, зокрема Національної асоціації адвокатів України, Ради прокурорів

України, оскільки рішення Конституційного Суду України в цій справі може вплинути на їхні права та обов'язки.

Принагідно зазначаємо, що Вища рада правосуддя постійно і послідовно дотримувалась правової позиції щодо недопустимості законодавчих ініціатив, які за своїм змістом загрожують конституційним гарантіям незалежності суддів.

Послідовна позиція ВРП щодо утворення Етичної ради та її повноважень висловлена у чисельних консультативних висновках Ради до низки законопроектів – № 1008, № 2536, № 2712, № 3534, № 3711-1, № 3711-2, № 4135, № 5068, № 5836, законопроектів, надісланих Мінюстом, у рішенні ВРП Про затвердження позиції щодо конституційного подання Верховного Суду щодо конституційності положень Закону № 193-IX та ін.», – йдеться у повідомленні **(СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА (<https://sud.ua/ru/news/sud-info/228553-vrp-zatverdila-poyasnennya-u-spravi-za-konstitutsiynim-podanniam-vs-schodo-zakonu-no-1635-ix>). – 2022. – 07.02).**

Станом на кінець 2021 року на розгляді Верховної Ради України перебувало 13 законопроектів, що є загрозливими для громадянського суспільства, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини. Такі дані моніторингової доповіді “Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2021 році”, яку в Укрінформі представив Центр прав людини ZMINA.

«Серед законопроектів є ті, що спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів чи підтримку гомофобних ідей», – сказала голова правління Центру прав людини ZMINAТ. Печончик.

Згідно з висновками моніторингу, низка положень цих законопроектів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців

із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, передбачають надмірну й невиправдану фінансову звітність для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства й забороняють «пропаганду трансгендеризму й гомосексуалізму», ускладнюють процедури залучення іноземних волонтерів тощо. Йдеться про чотири законопроекти, зареєстровані у 2021 році (№ 5496, 6325, 6326, 6327) і 9 законопроектів, зареєстрованих у 2020 році (№ 3059, 3193-1, 3291, 3326, 3564, 3572, 3916, 3936, 4521).

Ці проекти законів внесені народними депутатами від політичних фракцій «Слуга народу», «Опозиційна платформа – За життя», ВО «Батьківщина», «За майбутнє», позафракційними депутатами, а також Кабінетом Міністрів України.

У моніторингу зазначається, що більшість із цих законопроектів не були розроблені винятково для врегулювання різних аспектів життєдіяльності громадянського суспільства, а стосуються інших сфер (наприклад, законопроекти щодо особливостей формування наглядових рад державних підприємств).

«Положення цих документів, у разі їх прийняття, прямо чи опосередковано вплинуть на діяльність громадських організацій та громадянські права і свободи загалом. Крім того, частина подібних ініціатив синхронізується з дискредитаційною кампанією проти «соросят» і антизахідною риторикою, яку розгортає частина політичних сил», – прокоментувала Печончик.

На думку авторів моніторингу, у разі прийняття навіть одного з наведених вище законопроектів це стане серйозним ударом по ситуації з правами людини та свободою об'єднань і мирних зібрань в Україні.

Моніторинг здійснено у рамках Проекту “Підвищення ролі та захисту правозахисників

в Україні», який реалізується Центром прав людини ZMINA у партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу. Проект триває з 2019 року до 2022 року.

Центр прав людини ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, підтримує правозахисників і громадських активістів (*Українформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3397944-pravozahisniki-narahuvali-13-zakonoproektivso-zagrozuut-gromadskim-svobodam-v-ukraini.html>). – 2022. – 4.02).

Народний депутат від фракції «Опозиційна платформа-За життя» Ю. Загородній пропонує Раді схвалити за основу законопроект №6552 «Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо права бути кандидатом на пост Президента України на другий строк». Відповідний проект постанови було зареєстровано у парламенті.

Законопроектом пропонується внести зміни до Виборчого кодексу та передбачити додаткову підставу для відмови у реєстрації кандидата на посаду президента, встановивши, що « не може бути висунута кандидатом на посаду Президента України особа, яка була обрана на цю посаду та не виконала зобов'язань у передвиборчій програмі».

Змінами до статті 103 Виборчого кодексу запропоновано встановити, що претендент на президентську посаду, який балотується повторно додатково подає передвиборчу програму та звіт про виконання обіцянок.

Крім цього автор пропонує доповнити статтю 104 ВК та визначити, що факт не виконання зобов'язань кандидата на посаду президента встановлюватиме Центральна виборча комісія, яка на цій підставі відмовляє у реєстрації

Як відомо, наразі ЦВК відмовляє у реєстрації кандидата на посаду Президента України через порушення порядку висунення претендента або відсутності найчастіше грошової застави, або припинення громадянства України. Ще однією причиною відмови є встановлення Центральною

виборчою комісією наявності у передвиборчій програмі кандидата положень, спрямованих на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення (*Судово-юридична газета* (<https://sud.ua/ru/news/publication/228669-radi-proponuyut-zaboroniti-balotuvatisya-u-prezidenti-osobam-yaki-ne-vikonuyut-obitsyanki>). – 2022. – 8.02).

Президент В. Зеленський досі не відреагував на ухвалений 2 лютого 2021 року закон про посилення відповідальності за злочини проти журналістів, хоча згідно з Конституцією, зобов'язаний це зробити протягом 15 днів. Це впливає із картки закону на сайті Верховної Ради.

Останній запис про дію із законом, це те, що 9 лютого його відправили до президента.

Відповідно до ст. 94 Конституції України, президент повинен протягом 15 днів підписати направлений йому закон або повернути його парламенту з обґрунтованими та мотивованими пропозиціями.

Якщо ж президент у цей термін не підписує закон і не відправляє його парламенту, то закон вважає затвердженим і має бути підписаний та опублікований.

При цьому Конституція України не вказує, хто саме у такому разі підписує закон.

Згідно з Конституцією, закон повинен був бути підписаний Зеленським ще 23 лютого 2021 р.

Як повідомлялося, Рада ухвалила цей закон 2 лютого (*Українські Новини* (<https://ukranews.com/ua/news/831957-ukrzaliznytsyaznimaye-zaboronu-na-perevezennya-tranzytnyh-vantazhiv-do-polshhi>). – 2022. – 7.02).

Комітет з питань державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування рекомендує Верховній Раді внести до порядку денного поточної сесії

та прийняти за основу законопроект «Про внесення змін до деяких законів у зв'язку з прийняттям закону «Про всеукраїнський референдум», повідомляє сайт парламенту.

Доопрацьований законопроект № 5875 приводить законодавчі акти у відповідність до закону «Про всеукраїнський референдум».

Проект пропонує внести зміни до законів «Про політичні партії в Україні» та «Про Державний реєстр виборців» щодо права політичної партії бути суб'єктом процесу всеукраїнського референдуму, утворення політичними партіями фонду агітації з ініціативи проведення всеукраїнського референдуму, фонду всеукраїнського референдуму, надання фінансових звітів про надходження та використання коштів таких фондів, порядку складання попередніх та уточнених списків виборців і використання персональних даних, що містяться у базі даних Державного реєстру виборців, під час всеукраїнського референдуму (*Інтерфакс-Україна* (<https://interfax.com.ua/news/political/797113.html>). – 2022. – 9.02).

9 лютого 2022 р. Етична рада ініціювала оцінювання одночасно 14-ти діючих членів Вищої ради правосуддя.

У той же час оцінювання кандидатів на вакантні посади Етичною радою не розпочато, раніше призначені дати співбесід з кандидатами Етична рада змінила, визначивши новий графік таким чином, щоб спочатку оцінити діючих членів ВРП.

Такий підхід не відповідає вимогам Закону України від 14 липня 2021 року № 1635-ІХ, пунктом 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» якого передбачено, що порядок та черговість оцінювання відповідності діючих членів та кандидатів у члени Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності визначаються Етичною радою з урахуванням можливості здійснення повноважень Вищою радою правосуддя відповідно до Конституції України.

У свою чергу, можливість здійснення повноважень Вищою радою правосуддя відповідно до Конституції України обумовлена наявністю у її складі щонайменше п'ятнадцяти

обраних (призначених) членів ВРП, серед яких більшість становлять судді (стаття 131 Конституції України).

На сьогодні правомочність ВРП на межі.

У її складі працюють 15 членів Ради, тоді як 6 вакантних посад не заповнені.

Вища рада правосуддя публічно та послідовно дотримувалась позиції про те, що окремі зміни, які запроваджені Законом № 1635-ІХ, здійснено у спосіб, який не може вважатися прийнятним насамперед через його невідповідність Основному Закону та усталеним міжнародним стандартам у сфері правосуддя, зокрема у питаннях формування Етичної ради, її повноважень та визначення порядку ухвалення рішень.

Таку позицію підтримав Пленум Верховного Суду, за конституційним поданням якого Конституційний Суд України відкрив конституційне провадження (ухвала від 3 листопада 2021 року № 165-1(І)2021).

У своєму поданні Пленум Верховного Суду наголосив на недопустимості порушення принципу інституційної безперервності функціонування ВРП, недопустимості повторного оцінювання членів ВРП, які є суддями та які вже проходили відповідне оцінювання, недопустимості звільнення членів ВРП законом, порушення балансу у визначеному законодавством порядку ухвалення рішень Етичною радою (коли волевиявлення представників міжнародних організацій превалює над волевиявленням членів Етичної ради із числа суддів або суддів у відставці, визначених Радою суддів України), що, своєю чергою, порушує засаду незалежності суддів, регламентовану статтею 126 Конституції України.

Позиція членів ВРП про те, що повноваження Етичної ради не мають конституційної основи була висвітлена раніше, в чисельних актах ВРП (консультативних висновках Ради до низки законопроектів – № 1008, № 2536, № 2712, № 3534, № 3711-1, № 3711-2, № 4135, № 5068, № 5836, законопроектів, надісланих Мін'юстом, у рішенні ВРП Про затвердження позиції щодо конституційного подання Верховного Суду щодо конституційності положень Закону

№ 193-IX, у рішенні Про затвердження Пояснень Вищої ради правосуддя у справі за конституційним поданням Верховного Суду та ін.).

Така позиція, окрім чинного конституційно-правового регулювання, підкріплена також рішенням Конституційного Суду від 11 березня 2020 року № 4-р/2020, яким визнано неконституційною норму про утворення Комісії з питань доброчесності та етики, до повноважень якої була віднесена оцінка відповідності члена або кандидата до складу ВРП, суддів Верховного Суду критеріям доброчесності та професійної етики.

За таких обставин, члени Вищої ради правосуддя, які ухвалювали вищезгадані акти, вважають для себе неприйнятною участь у процедурах оцінювання, ініційованих Етичною радою.

Враховуючи, що Етичною радою такі процедури, попри критичну межу повноважності ВРП та всупереч імперативним вимогам закону, розпочато першочергово з усіх діючих членів ВРП одночасно, це спонукає достроково скласти повноваження більшістю членів ВРП.

Вважаємо, що такий підхід з боку Етичної ради не має легітимної мети, позаяк має

наслідком порушення принципу інституційної безперервності Вищої ради правосуддя (*Вища рада правосуддя (<https://hcj.gov.ua/news/etychna-rada-ne-dotrymala-vymog-zakonu-shchodo-poryadku-ta-cherhovosti-ocinyuvannya-shcho-maye>). – 2022. – 9.02*).

Голова міжфракційного об'єднання «Розумна політика» нардеп Д. Разумков ініціює звернення до Конституційного суду щодо відповідності закону призначення директором Державного бюро розслідувань О. Сухачова.

«Підновий рік як подарунок... було підписано указ президента про призначення Сухачова на посаду директора ДБР. Це означає..., що було порушено Конституцію в межах повноважень президента. Тому, я думаю, що ми будемо звертатися, я впевнений, що колеги до цього приєднуюватимуться до Конституційного суду щодо оскарження цього указу.

Президентові завжди на стіл кладуть довідку, що відповідає законності, що не відповідає законності. Але коли бажання отримати свого керівника ДБР більше, ніж бажання, щоб у цій державі працювали Конституція та закон, то ми отримуємо такий результат», – наголосив політик (*Українська правда (<https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/4/7322914/>). – 2022. – 4.02*).

СУСПІЛЬНА ДУМКА

Л. Семишоцький, Закон і Бізнес: ВРП готується до локдауну?

На початку тижня Вища рада правосуддя нарешті зібралася у повному складі, точніше прийшли всі 15 членів, хто ще має повноваження. Та не у цьому була родзинка засідання, а у рішеннях... на майбутнє.

Серед іншого Рада розглянула кілька питань, які не могли не викликати подив – датами, що зазначені в довідці про результати засідання. Так, наприклад, вона продовжила строк відрядження 4 суддям. Звична практика, але чому виникла потреба у такому рішенні, якщо йдеться про продовження їх повноваження аж із травня та навіть червня цього року?

Також Рада наперед визначила, що аж із 12.08.2022 виконувати обов'язки голови Державної судової адміністрації буде Олексій Сальнікова, а у разі його короткотривалої відсутності – Сергій Чорнуцький. Виходить, члени ВРП наперед знають, що до цього часу не буде призначено повноцінного голову ДСАУ?

Ба більше, у цей самий день вони спрямували до Комісії з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя дисциплінарне провадження щодо С. Чорнуцького. Отже і тут вони упевнені, що останній не буде притягнутий до відповідальності, якщо уповноважують його через пів року тимчасово очолювати відомство?

Така завбачливість може бути пов'язана хіба що із тим, що члени ВРП готуються до «локдауну» Ради – через перевірку, яку оголосила їм етична рада. Ї заздалегідь намагаються ухвалити певні вредні рішення до того часу, як бодай ще один член ВРП втратить повноваження.

Про можливе припинення діяльності Ради вже найближчим часом говорив і голова Касаційного господарського суду Богдан Львов. Він припустив, що з урахуванням усіх внутрішніх процедур «максимально оптимістичний прогноз щодо ВРП – це вересень». У такому разі Вища кваліфікаційна комісія суддів зможе запрацювати не раніше

жовтня. А про те, коли суддівські лави почнуть поповнюватися новими кадрами, – годі й рахувати.

Натомість, наявні судді продовжують йти з посад. Причому одразу по кілька з одного суду. Наприклад, на цьому тижні одразу четверо пішли з Південно-західного апеляційного господарського суду. Припинити цей відтік можуть або зміна ставлення політиків до Феміди, або – припинення роботи ВРП. Бо тоді відпустити суддю у відставку просто не буде кому (*Закон і Бізнес* (https://zib.com.ua/ua/150641-chleni_vrp_stali_pracuyvati_na_maybutne_abi_vstignuti_do_vla.html)). – 2022. – 19-25.02).

М. Ліскович, Укрінформ: Заяви Шольца із тривожними нотками? Не варто перейматися!

Особливий статус Донбасу, зміни до Конституції, членство України в НАТО – не на порядку денному. Все це дуже дражливі теми, але експерти заспокоюють...

Багато хто сподівався, що нова коаліція у ФРН, в яку увійшли Вільна демократична партія (ВДП), Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) та Зелені, займе більш приємну для України позицію, ніж їх попередники під проводом Ангели Меркель. Але виявилось, що це не так, причому, буквально з першого ж дня: відмова дати Україні зброю, відсутність спільної думки щодо російського проекту «Північний потік-2» тощо. Із зовсім «свіжого» – заява бундесканцлера Олафа Шольца, яку він зробив за підсумками зустрічі з Путіним в Москві: «Це була дуже інтенсивна, дуже довірча розмова». З ким довірча розмова – з людоджером, який буквально кілька днів тому відкрито погрожував Україні гвалтуванням? Ясно, що все це дипломатія і таке інше. Але українців це страшенно тривожить та дратує. І в купі з іншими заявами герр Шольца вносить дуже тривожні нотки.

...Олаф Шольц, під час свого українсько-російського турне, багато чого сказав. Зокрема й давно, ніби й чує, що прийняття України в НАТО не стоїть «на порядку денному зараз і в

найближчому майбутньому». А ще – про нібито «тверду обіцянку» Києва підготувати «для обговорення» законопроекти щодо статусу Донбасу, змін до Конституції і підготовки до виборів. Українців це неабияк переймає. Одні пишуть про зраду, застерігаючи владу від подібних кроків, інші висловлюють впевненість, що Глава держави на це не погодиться, що ні Верховна Рада, ні народ України не дозволять ухвалити жодних законів про особливий статус ОРДЛО та інших змін до Конституції. «Ніхто не потакатиме Російській імперії», «Розглянути не означає набрати 300 голосів для зміни Конституції!», «Ну і як в умовах, коли територію контролюють московіти, проводити вибори? Там же жодна партія не зможе навіть зареєструватись, окрім ОПЗЖ», «Ніякого «особливого статусу» і виборів без деокупації та відновлення українських інституцій на окупованих триколовими московськими орками територіях Криму, Луганщини і Донеччини».

Що тут додати – українці в Мережі сказали своє слово. Перейти червоні лінії – означає наткнутися на шалений супротив.

Між тим, навколо Путіна вимальовується на найближчу перспективу дуже цікава картина під назвою «Поганий поліцейський/

хороший поліцейський» (Good cop/bad cop). Хто і яку роль виконує – догадатися не важко. «Хороші поліцейські» – Шольц з Макроном. Саме вони висловлюють симпатію очільнику Кремля, розуміння, готовність підтримати. Ну, а «погані» – Байден з Джонсоном, які поводить протилежним чином. Втім, може, ми помиляємося, чогось не розуміємо?

«Насправді, і Шольц, і Макрон вели себе приблизно однаково. І під час візитів в Київ, і під час візитів в Москву. Канцлер ФРН був навіть менш улесливим щодо Путіна, ніж французький президент. Попри те, що обидва вони говорили і про дружній, і про конструктивний характер розмови. Це треба чітко розуміти. Тобто нічого в душі «зради» або чогось нового в негативному для України контексті ми тут не побачили», – коментує Укрінформу політолог, дипломат Вадим Трюхан.

Втім, продовжує він, насправді були дві дражливі теми, які дещо стурбували експертне середовище в Україні.

«Це членство України в НАТО, а також законопроекти по Донбасу, включаючи зміни до Конституції, які нібито Зеленський пообіцяв внести до парламенту. Так от, по першій темі абсолютно нічого нового Шольц не сказав. Фраза, що за його з Путіним каденції питання членства України в НАТО не розглядатиметься – відображає суть позиції нинішнього Альянсу», – зауважив експерт. І наголошує, що нам ніхто не обіцяв, що до січня 2023-го, 2025-го чи 2032-го року Україна буде в НАТО: «Нам пообіцяли ще в 2008 році, підтвердивши це декілька разів, зокрема, під час останнього брюссельського саміту, який відбувся в червні 2021 року, що наша держава разом із Грузією стануть членами Альянсу, але без конкретизації коли саме це станеться. Ще раз наголошую: абсолютно нічого страшного в тому, що Шольц це сказав під час пресконференції з Путіним – немає. Ніякої зради особисто я тут не бачу».

Що стосується законопроектів по Донбасу...

«Є Мінські домовленості. І президент Зеленський, і його попередник Порошенко виступають за те, щоб вони виконувалися.

І згадані Шольцом законопроекти якраз впливають із цих угод. Це факт. Однак задача української сторони полягає в наступному: тексти цих законопроектів мають бути виписані таким чином, щоби в них не містилося жодних несприятливих для української державності положень. Це завдання не Шольца, не Макрона, а саме українських юристів і нардепів, які ухвалюватимуть ці документи. Тому я тут теж ніякої зради не бачу», – каже пан Трюхан.

Більше того, він звертає увагу на те, що Шольц на пресконференції з Путіним з посмішкою говорив про те, що Мінські домовленості мають виконувати всі – не лише Україна, але і Росія, і Франція, і Німеччина.

«Ну, прекрасно! Навпаки, це новація. Москва постійно наполягає на тому, що немає жодного стосунку до «Мінська». Але... Коли в присутності Путіна про це кажуть настільки високого штибу європейські політики, а той, наче води в рот набрав, мовчить і не опротестовує – це позитив для України. А ще Шольц, виглядаючи на перший погляд дуже м'яким, з посмішкою на вустах повторив при Путіні увесь джентльменський набір занепокоєнь. Він чітко наголосив, що в разі чергової ескалації будуть наслідки, він зазначив, що буде політичною катастрофою визнання РФ незалежності так званих «ЛДНР». Це такий м'який варіант наступальної дипломатії у виконанні німців. Тобто вони м'яко стелять, але жорстко накривають», – переконаний дипломат.

Втім, є речі, які дещо розчарували. Зокрема те, що Німеччина, на фоні інших наших партнерів, дуже слабо показала себе під час візиту в Київ з погляду додаткових зобов'язань, спрямованих на підтримання України фінансово-економічно чи військово-технічно. Якщо президент Макрон під час свого візиту в Київ оголосив про 1,2 мільярда євро пільгових кредитів, то Німеччина взяла на себе зобов'язання в розмірі майже на порядок меншому -150 мільйонів євро.

«Це смішна сума. Далека, заокеанська Канада заявила про 400 мільйонів допомоги, а Німеччина, яка є економікою №1 в Європі з ВВП під 4 трильйона євро, заявила про 150 мільйонів. Те, що стосується військово-технічної співпраці – виключно на рівні обіцянок,

мовляв, розглянемо усе на індивідуальній основі. Мені б хотілося, щоб німці були більш ґрунтовнішими, сміливішими в питаннях як фінансово-економічної підтримки України, так і військово-технічної співпраці», – каже дипломат.

Єдиний плюс у цій царині – було оголошено німецько-український бізнес-форум. Це позитив, але в цьому напрямку нам ще треба працювати.

«Чому на всі німецькі уряди – і Меркель, і зараз Шольца – так серйозно впливає російський фактор, їхнє лобі в Німеччині? А тому, що переважна більшість німецьких промислових гігантів, як от автовиробники тощо – безпосередньо присутні в РФ. В Калузі, наприклад, створено вільну економічну зону. От вони й тиснуть на уряд ФРН і кажуть: «Зробіть щось, аби ми далі могли працювати й відбивати свої інвестиції». – звертає увагу Вадим Трюхан. – Якби до нас зайшли ці німецькі гіганти, побудували тут свої підприємства з виробництва автомобілів, комп'ютерів, то... Надзавдання президента та уряду України не стільки у тому, щоб привезти ракети з Німеччини, ми їх можемо привезти з інших країн, як от Великої Британії, США, і так далі, а скільки в тому, щоб привезти інвестиції. Треба затягнути сюди німецького інвестора, німецького виробника. І для цього нашій країні треба створити найбільш сприятливі бізнес умови. Коротше, є над чим працювати».

Німецькі промислові гіганти, як от автовиробники – безпосередньо присутні в РФ

У тому, що ніяких сенсацій і ніяких зрад не відбулося, також переконує політолог Володимир Фесенко. За його словами, про законопроекти, які згадав Шольц, йшлося ще в Берліні, на зустрічі політичних радників Тристоронньої контактної групи.

«Важливо зазначити, що це саме українська пропозиція – не Макрона, не Шольца, і навіть не Путіна. І ця пропозиція є, скажемо так, своєрідною тактикою, як ми можемо далі рухати переговори. Зокрема, на рівні ТКГ. Щоби було зрозуміло – пояснюю суть. Йдеться про чотири законопроекти, які, відповідно

до Мінських угод, ми повинні обговорювати з іншою стороною, тобто з РФ. І є ще п'ятий законопроект, який пропонує Україна. Почну з останнього. Це законопроект про вільну економічну зону на Донбасі. Цей документ покликаний вирішити різні адміністративні, економічні питання, пов'язані з перехідним періодом в разі деокупації», – розповідає політолог.

Щодо чотирьох інших...

«Перший законопроект – про особливий статус», – додав пан Фесенко.

Відповідний закон у нас прийнято ще в 2014 році. Його номер 16807 – про особливий порядок самоврядування окремих районів Донецької і Луганської областей. І його дію парламент щороку продовжує. Останній раз це сталося в грудні минулого року.

«Цей документ можна поліпшувати. І якщо РФ хоче його обговорити – ми не проти. Але обговорювати не означає виконувати ультиматуми іншої сторони», – наголошує експерт.

Другий законопроект – про амністію, який, до речі, теж існує з 2014 року.

Третій – про перехідні вибори на Донбасі.

«Базові принципи виборів зазначені в додатку до вже згаданого закону про особливий порядок місцевого самоврядування в ОРДЛО, який був ухвалений у березні 2015 року. Коротко нагадаю про що там ідеться: підготовкою та організацією виборів займається українська ЦВК, до участі у виборах повинні бути допущені українські політичні партії, необхідне також належне функціонування на відповідних територіях правоохоронних органів, органів, що забезпечуватимуть безпеку, судів, банківських установ, українських засобів масової інформації, тощо. Тобто йдеться про базові принципи, які міститимуться в законопроекті. Можливо, його текст уже є – не знаю. Але тут теж без сенсацій і зрад», – підкреслив політолог.

Ну і, четвертий законопроект: «На жаль, у 2015 році ми погодилися на те, що будуть ухвалені зміни до Конституції, де був би зафіксований особливий статус ОРДЛО. (...)

В тексті Мінських угод записано, що треба провести конституційну реформу в Україні на засадах децентралізації».

Реформа децентралізації у нас вже здійснюється. А законопроект про конституційне закріплення децентралізації – «лежить» у Верховній Раді.

«До цього документу є неоднозначне ставлення різних депутатів. Але він є. І його теж можна обговорювати. Там ніякого особливого статусу для ОРДЛО немає. Позиція української сторони така: зараз все місцеве врядування України отримає те, про що йшлося в Мінських угодах, тобто умовно особливий статус не тільки для ОРДЛО, а для всього місцевого самоврядування України. Але що важливо, що означає децентралізація? Це, дійсно, більш широкі повноваження, більша самостійність, але для кого – для місцевих територіальних громад, а не для регіонів. І це принципово важливо. Тож знову повернуся до того, з чого почав. Йдеться про тактику, тому що ніяких зрад в усіх цих законопроектів немає і близько», – акцентує Володимир Фесенко.

Проте є сумніви, що РФ і підконтрольні їй сепаратисти погодяться з українськими пропозиціями, тобто з текстами цих законопроектів.

«Але це також не означає, що і ми повинні погоджуватися на ультимативні вимоги іншої сторони. А тим більше, якщо зараз вони можуть піти на визнання «ЛДНР», – звертає увагу політолог. – Якщо так станеться, і Путін їх визнає, то політична частина угод втрачає сенс. І дуже важливо, що про це заявили і Шольц, і Макрон. Як буде далі? В Путіна є лише два варіанти: або не визнавати й, тим самим, продовжувати лякати Україну і Захід, або ж визнати».

На його думку, останній варіант з «визнанням» кардинально змінить стратегію РФ щодо тиску на Україну: «І тут головне для нас не потрапити вже в нову пастку. Ми повинні чітко заявити, що після визнання «республік» політична частина угод втрачає сенс. Але є безпекова частина...»

Фесенко переконаний, що вона має працювати.

«Чому? А тому. Якщо ми повністю відмовимося від Мінська – виникає ризик, що РФ буде нас примушувати до якихось нових угод, але вже напряму з так званими «ДНР» і «ЛНР», – застерігає політолог (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3405524-zaavi-solca-iz-trivoznimi-notkami-ne-varto-perejmatisa.html>). – 2022. – 16.02).

Д. Загребельна, Юридична газета Online: Міжнародне право в національному судочинстві: проблеми та перспективи

18.02.2022 р. відбулась міжнародна конференція “Міжнародне право в національному судочинстві” (у віддаленому режимі), організована Українською асоціацією міжнародного права та Верховним Судом. Захід відбувся за технічної підтримки Проекту ОБСЄ “Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя”.

На початку конференції з вітальними промовами виступили Голова Верховного Суду, д.ю.н. Всеволод Князєв та президент Української асоціації міжнародного права, д.ю.н. Ольга Буткевич.

Всеволод Князєв привітав учасників і спікерів з початком конференції та

підкреслив важливість міжнародного права в національному судочинстві: “Питання взаємодії міжнародного та національного права завжди були актуальними. Наразі особливої важливості набуває питання ролі міжнародного права у практиці українських судів, що зумовлено тривалим збройним конфліктом на Сході України.”

У своєму вітальному слові Ольга Буткевич зазначила: “Застосування стандартів та принципів міжнародного права в національній практиці є питанням, пов’язаним з більш загальним аспектом, а саме з місцем (а відповідно, і порядком застосування) норм міжнародного права у правовій системі держави.

Однак ще й досі можна вказати проблемні питання, які в українському законодавстві чітко не врегульовані та які рано чи пізно постають перед вітчизняним суддею.”

Модерувала вітальні промови суддя Верховного Суду, д.ю.н, професор Тетяна Анцупова.

Перша тематична секція “Загальнотеоретичні та методологічні особливості застосування джерел міжнародного права в національному судочинстві” розпочалась із промови модератора – президента Української асоціації міжнародного права, д.ю.н. Ольги Буткевич.

Першу доповідь на тему “Міжнародне право та національні правові системи – останні зміни та тенденції в науковій сфері” презентував професор публічного та міжнародного права у Вільному університеті Берліна Гельмут Ост. У своїй промові доповідач звернув увагу на питання, які все ще залишаються в суспільстві стосовно міжнародного права: співвідношення внутрішнього та зовнішнього права, використання різних теоретичних моделей (монізм, дуалізм, плюралізм), популярність популістських партій, які критикують діяльність національних судових органів, у сфері застосування міжнародного права, різні концепції застосування міжнародного права тощо.

Наступною була доповідь “Конституція та міжнародне право: верховенство чи гармонія”, яку презентував декан юридичного факультету Університету Вітовта Великого, президент Конституційного суду Литовської Республіки (у 2014-2021 рр.), професор Дайніус Жалімас. Конституція, на думку доповідача, має бути відкритою до міжнародного права та тлумачитися у світлі міжнародного права: “Незважаючи на формальний примат Конституції над міжнародним правом та правом ЄС, міжнародне право має сприйматися як мінімальний конституційний стандарт”.

У зв’язку з бурхливим розвитком права можуть відбуватися колізії. Вищезазначене відбувається і у Литві, коли через паралельний розвиток прецедентного, конституційного та Європейського права прав людини виникають колізії. Виникнення колізій – це природний

процес, однак Конституція може його врегулювати. Серед прикладів врегулювання доповідач згадав, що у 2012 р. Конституційний Суд Литви зазначив, що у випадку розбіжностей з міжнародним правом, правом ЄС чи ЄКПЛ, така колізія має трактуватися як аномалія, а держава повинна усунути цю аномалію шляхом внесення змін до Конституції.

Наступним спікером був керівник відділу Департаменту виконання рішень ЄСПЛ Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи Павло Пушкар з доповіддю на тему “Принцип субсидіарності та імплементація Конвенції в національному судочинстві: досвід практики ЄСПЛ та Комітету Міністрів Ради Європи”. У виступі доповідач окреслив теоретичні та теоретично-практичні аспекти принципу субсидіарності, зокрема наголосив на взаємодії національних судових органів та ЄСПЛ.

«Відносини між ЄСПЛ та національною судовою системою є взаєминами рівнозначного та неієрархічного діалогу. Такий діалог відбувається через судову практику як Європейського Суду з прав людини, так і національних Конституційних та Верховних судів, які фактично мають керуватися подібними, якщо не такими ж самими джерелами права”, – наголосив Павло Пушкар. За його словами, все ще залишається актуальною проблема використання рішень ЄСПЛ українськими судами в тих моментах, коли існує прогалина або виникає колізія з національним законодавством.

Із завершальною в цій секції доповіддю на тему “М’яке міжнародне право в рішеннях судів України” виступив доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Сергій Козьяков. У виступі доповідач навів статистику використання міжнародних нормативно-правових актів українськими судьями у своїх рішеннях. У 2012 р. рішення та практика ЄСПЛ були згадані у 167 729 справах судів усіх рівнів, а у 2021 р. цей показник зріс на 411%. Серед джерел м’якого міжнародного права спікер назвав Висновки Консультативної Ради європейських суддів до уваги Комітету

Міністрів Ради Європи, зокрема Висновок №3 «Щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів», який у 2012 р. був застосований 10 разів, у 2016 р. – 2086 разів, а у 2021 – 14050 разів; висновок №17 «Щодо оцінювання діяльності суддів», який у 2012 р. українські судді не згадали жодного разу, а у 2021 р. – 346 разів; Європейську хартію про статус суддів, яка у 2012 р. та 2021 р. була використана 43 та 2702 разів відповідно.

Серед прогнозів щодо цитувань Сергій Козьяков зазначив: “Я впевнений, що у 2022 р. цей процес (використання українськими суддями джерел міжнародного права – прим. автора) буде відбуватися більш рішуче завдяки активізації роботи між суддями та науковцями”.

Під час дискусії учасники звернули увагу на те, що українська судова система зіштовхується з необхідністю внесення найкращих практик, зокрема з цитуванням рішень ЄСПЛ, проте не завжди це здійснюється влучно. Також учасники конференції зауважили, що судді в деяких аспектах можуть посилатися на рішення Суду ЄС, однак такі посилання є дуже рідкісним явищем в українському судочинстві через відсутність повного та якісного перекладу рішень українською мовою.

Друга секція була присвячена міжнародному праву в адміністративному судочинстві. Модератором виступила суддя Верховного Суду, д.ю.н., професор Тетяна Анцупова. “Адміністративні суди – це ті суди, практика яких має бути найближчою за підходами та філософією до Європейського суду з прав людини”, – зазначила модератор.

З доповіддю щодо змісту міжнародного адміністративного права виступила суддя Європейського суду з прав людини Юлія Моток. У своєму виступі вона продемонструвала особливості концепцій та принципів міжнародного адміністративного права. Також суддя наголосила на проблемах, які виникають у разі його застосування.

Наступну доповідь на тему “Міжнародне право та право Європейської економічної зони в адміністративних справах: підхід норвезьких судів” презентував професор юридичного факультету Університету Осло Алла

Позднякова. Вона зазначила, що законодавство ЄЕЗ – це по суті законодавство ЄС про внутрішній ринок з деякими нюансами (дещо більш обмежений обсяг внутрішнього ринку згідно з Угодою про ЄЕЗ). Більшість положень надані законодавством ЄЕЗ, впливають із права ЄС і повинні виконуватися Норвегією (включаючи суди). У зв’язку з динамічною галуззю права, великою кількістю нових джерел та деякими чутливими аспектами політичної сфери (імміграція, соціальні виплати) з’явилася потреба у роз’ясненні судами того, як право ЄЕЗ має застосовуватися в національному законодавстві, у світлі прецедентного права ЄС та рішень Суду Європейської асоціації вільної торгівлі.

Завершальну доповідь у цій секції на тему “Вплив права Європейського Союзу на практику адміністративних судів Німеччини” представив керівник регіональної програми GIZ «Просування верховенства права у Центральній Азії», в минулому суддя Адміністративного суду м. Берліна Йорг Пуделька. Доповідач зазначив, що раніше на практику судів впливало лише національне законодавство, проте у зв’язку з міжнародною інтеграцією ситуація змінюється. Через створення Європейського Союзу значне місце посідає право ЄС.

“Сьогодні фактично не існує таких галузей права, в яких Європейське право не відіграло би своєї ролі. Вплив європейського права на застосування національного законодавства органами влади держав-членів ЄС, а також на судову практику національних судів постійно зростає, хоча адміністративно-процедурне право або адміністративно-процесуальне право майже не зазнало змін під впливом європейського права в Німеччині”, – зауважив доповідач. Під час дискусії було зазначено про специфіку застосування міжнародного права в адміністративному судочинстві України.

Модератором третьої тематичної секції “Міжнародне право в кримінальному судочинстві” виступив науковий радник АО “Barristers”, к.ю.н., доцент Микола Пашковський. За його словами, міжнародне право і національне кримінальне судочинство мають багато точок дотику: дотримання

міжнародно-правових стандартів прав людини, міжнародне співробітництво при кримінальному провадженні, застосування норм міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права тощо. Модератор також наголосив на тому, що вітчизняна доктрина міжнародного права щодо цих питань постійно розвивається.

З доповіддю “Комітет з прав людини ООН як елемент правового механізму захисту прав учасників кримінального провадження” виступила суддя Верховного Суду, професор, д.ю.н., Олександра Яновська. Щодо можливості розглядати міркування Комітету з прав людини ООН як підставу для перегляду національних судових рішень і розглядати їх як виключні обставини способів у найближчому майбутньому доповідач зазначила: “Сьогодні шлях лежить через нормативне врегулювання. Я думаю, що необхідно єдиному органу, який приймає закони – Верховній Раді України – звернути увагу на цю проблему і внести відповідні зміни, в тому числі до галузевого законодавства, а саме кримінально-процесуального кодексу. Потрібно розширити перелік підстав для перегляду судових рішень за виключними обставинами, додавши рішення, які приймає Комітет з прав людини”.

Доповідь “Вплив участі України у міжнародних договірних режимах на її кримінальне судочинство” представив перший віце-президент Української асоціації міжнародного права, доцент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, к.ю.н. Микола Гнатовський. Він підкреслив складність участі держави в міжнародних договорах, адже є відповідні процедури та документи, які навколо цього ухвалюються, тлумачення і практика застосування. Микола Гнатовський зазначив: “Участь у різних договірних режимах потребує від держави дуже тонкого розуміння особливостей функціонування цих режимів і відповідних виборів. Правильний вибір режиму може відбутися лише тоді, коли держава має сильні інституції (зокрема, судові). Все залежить від практики Верховних судів держав”.

Дискусія у цій секції здебільшого стосувалася Римського статуту Міжнародного кримінального суду, проблем його ратифікації державами та практичних аспектів співробітництва з цією інституцією.

Розпочав роботу четвертої секції “Постконфліктне правосуддя у міжнародно-правовому вимірі: досвід та виклики для України” її модератор – виконавчий директор УАМП, к.ю.н. Роман Єделев. Він зазначив: “Ми будемо говорити про постконфліктне правосуддя. Вже з назви зрозуміло, що воно існуватиме після того, як конфлікт завершиться або ми вже відчуватимемо його завершення”. Під час роботи секції неодноразово підіймалося питання термінології та доцільності вживання термінів «постконфліктне правосуддя» та «перехідне правосуддя», проблеми того, яке з вказаних слів більше відповідає правовій сутності цього поняття. Тематику постконфліктного правосуддя, як підкреслив модератор, вже обговорювали на міжнародних конференціях у доповідні часи, але в цій сфері все ще залишається чимало питань.

З доповіддю “Комплексний підхід стосовно перехідного правосуддя в контексті триваючого конфлікту та роль суддів” виступив старший експерт Неурядової громадської організації «Міжнародний центр перехідного правосуддя» (штаб-квартира – Нью-Йорк, США) Крістіан Корреа. За словами доповідача, застосування перехідного правосуддя має відбуватися комплексно, важливу роль у цьому процесі мають відігравати суди. Окрім того, Крістіан Корреа зазначив про те того, який внесок може зробити перехідне правосуддя в поточну ситуацію в Україні.

Друга доповідь у цій секції була на тему “Перехідне правосуддя як елемент державної політики деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій”, з якою виступив постійний представник Президента України в Автономній Республіці Крим Антон Кориневич. За словами доповідача, перехідне правосуддя вже є в Україні, в діяльності багатьох державних та правоохоронних органів, а також органів правосуддя (Прокуратура АР Крим та м. Севастополя).

“Я ще не зустрічав іншої думки щодо того, що перехідне правосуддя дійсно є необхідним елементом державної політики деокупації та інтеграції тимчасово окупованих територій. Проте ми досі не маємо повноцінної єдиної концепції чи моделі перехідного правосуддя, яка була б затверджена на рівні нормативно-правового акта держави та яка була б умовно обов’язковою для всіх до виконання. Однак не маючи єдиної концепції, ми маємо перехідне правосуддя, включене в певні нормативно-правові акти”, – зазначив постійний представник Президента України в Автономній Республіці Крим. У своєму виступі Антон Кориневич окреслив, як саме перехідне правосуддя описується в нормативно-правових актах України.

Доповідь на тему “Перехідне правосуддя для України – в пошуках моделі” підготував Віцепрезидент Української асоціації міжнародного права, к.ю.н. Тимур Короткий та професор кафедри міжнародного права і порівняльного правознавства Міжнародного гуманітарного університету, к.ю.н. Наталія Хендель. У виступі наголошувалося, що концепція перехідного правосуддя – це сучасний тренд для суспільства і держав, що потерпають від збройного конфлікту або авторитаризму. Окрім того, перехідне правосуддя – це не лише право, адже це поняття охоплює значно більше коло інструментів та механізмів (наприклад, вплив на колективну пам’ять щодо усвідомлення досвіду минулого, діалогові процеси, документування). “Помилково зводити перехідне правосуддя лише до питань відповідальності за злочини, до питань амністії, захисту жертв збройного конфлікту. Спектр питань, пов’язаних з перехідним правосуддям і механізмами реалізації, значно ширший. Правосуддя перехідного періоду – це широкий спектр соціальних практик та активностей, інституційних змін та юридичних механізмів”, – зазначила спікер.

Доповідачі підкреслили важливість та необхідність застосування перехідного правосуддя в Україні в період міжнародного збройного конфлікту, зауваживши, що його окремі інструменти впроваджуються

починаючи з 2014 р. Важливість цієї теми засвідчує неабияка дискусія, адже учасників конференції зацікавила низка питань. З чого розпочинати перехідне правосуддя в Україні? Яка перспектива проєкту Закону № 2689? Як правильно кваліфікувати конфлікт на Сході України?

П’ята секція “Джерела та інструменти міжнародного приватного права в національному судочинстві” модерував адвокат, член ВККС (у 2016-2019 рр.) Андрій Козлов, який відзначив зростання значення норм міжнародного приватного права.

Відкрив серію доповідей у цій секції Вільям Батлер – заслужений професор права імені Джона Едварда Фоулера (Університет штату Пенсильванія), професор Emeritus порівняльного правознавства (Лондонський університет), іноземний член Національної академії наук України з виступом на тему “Міжнародне приватне право та порівняння у праві: деякі міркування”. Вільям Батлер провів екскурс в історію міжнародного приватного права та окреслив деякі теоретичні основи порівняльного правознавства.

Суддя Верховного Суду, д.ю.н., професор Віталій Уркевич виступив на тему “Правові акти ЄС та Угода про асоціацію у практиці Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду”. Доповідь була присвячена практиці КГС ВС щодо використання нормативно-правових актів ЄС в енергетичній сфері, сфері інтелектуальної власності, корпоративному та договірному праві.

“Поступово, крок за кроком, Верховний Суд орієнтує суди, зокрема у частині вирішення господарських спорів, щодо застосування окремих положень і прав Європейського Союзу та Директив, хоча вони формально для нас не є обов’язковими. Важливим аспектом для цього є положення Угоди про асоціацію”, – зазначив суддя. Він додав, що надалі КГС ВС буде ще більше використовувати прецедентну практику суду ЄС у зв’язку з тим, що у сфері господарських спорів вона є широкою.

З доповіддю “Застосування міжнародних договорів у сфері міжнародного цивільного процесу: огляд практики Касаційного

цивільного суду” виступила суддя Верховного Суду, д.ю.н., доцент Юлія Черняк. Серед специфічних питань у практиці КЦС ВС, які пов’язані з розглядом цивільних справ за участю іноземного елемента, суддя розглянула питання міжнародної підсудності. Зокрема, як врегульовуються паралельні провадження, питання передачі юрисдикції у справі “більш зручному суду”, визначення правового статусу іноземної особи, а також питання, що пов’язані з визнанням та виконанням судових рішень.

Щодо викликів, які найближчим часом доведеться вирішувати, Юлія Черняк зазначила: “Серед тих питань, які наразі ще не мають належного міжнародно-правового регулювання в Україні, але вони є актуальними – це питання про міжнародну підсудність і застосування права у справах про поділ майна подружжя (наприклад, якщо питома вага такого майна, яке підлягає поділу, знаходиться в іншій державі). Другою проблемою є питання судового імунітету, зокрема судового імунітету Російської Федерації як держави-агресора”.

Завершальним у цій секції був виступ партнера юридичної фірми «Грищенко та партнери» д.ю.н., доцента Сергія Войтовича на тему “Рішення міжнародних інвестиційних трибуналів у національному судочинстві України”. У виступі спікер розглянув питання суддівського імунітету, зокрема у так званих

“кримських” справах. На прикладі справи “JKX Oil & Gas PLC проти України” Сергій Войтович підкреслив, що аналіз рішень державними судами при застосуванні концепцій публічного порядку міг бути більш повним, якби рішення арбітражу було у відкритому доступі.

Спікер підсумував: “Рішення міжнародних інвестиційних трибуналів все частіше підіймають цікаві та дискусійні питання в національних судах України. Практика свідчить, що українські суди достатньо підготовлені, щоб розуміти особливості таких арбітражних рішень та, сподіваюся, робити обґрунтовані висновки.” Під час дискусії учасників зацікавили питання щодо виконання судових доручень та принципу взаємності у практиці Верховного Суду.

У підсумках було зазначено, що за результатами конференції буде створений окремий випуск наукового журналу “Український часопис міжнародного права”, в якому кожен з учасників може висловити свої міркування, рефлексії щодо заходу. До того ж конференція охопила багато тем, але все ще є такі, які залишилися поза увагою або потребують додаткових уточнень, тому було запропоновано зробити конференцією щорічною (*Юридична газета* (<https://jur-gazeta.com/golovna/mizhnarodne-pravo-v-nacionalnomu-sudochinstvi-problemi-ta-perspektivi.html>). – 2022. – 20.02).

В. Марусяк, Українська правда. Колонки: Операція децентралізація: все пропало?

Чи можливий запуск зворотного механізму агломерації, якщо окремі села таки доведуть своє «право на незалежність»?

Чому інформаційна кампанія децентралізації в Україні була провалена з самого початку? І як зараз влада намагається залишити гроші «в центрі».

Децентралізація в Україні: «на папері» завершена, а насправді – ні

«На папері» або ж «по документах» процес децентралізації завершився ще до місцевих виборів 2020-го року.

Спочатку він був добровільним, а згодом, тих хто не встиг об’єднатися, долучили до громад в примусовому порядку. Ось саме цей «примусовий» порядок сподобався не всім.

Тому, по факту, децентралізація триває ще досі.

Після виборів 2020 року децентралізація переросла в безліч проблеми, на які необхідно реагувати, зокрема на законодавчому рівні.

Перша проблема – в нас немає фахівців.

Воно і не дивно, адже такого досвіду агломерації в Україні ще не було.

Де його брати? Звісно, необхідно переймати досвід інших країн, які мають наближені

історико-культурні та ментальні цінності, щоб зрозуміти як ми можемо цю агломерацію будувати.

Друга – це комунікація з мешканцями громади. Вона була провальною ще з самого початку, погодьтеся.

Пересічний громадянин не завжди розумів для чого йому децентралізація взагалі.

Раніше мешканці одного села завжди знали, куди і до кого треба звернутися, щоб вирішити своє питання в найкоротший термін.

Зараз, коли 10 і більше сіл приєднали до одного міста, отримати якусь довідку чи погодження вже не так просто. Як мінімум, необхідно знати, що багато послуг можна отримати онлайн.

Але, знову ж таки, мова про інформаційну компанію, яку в Україні провалили.

Опору немає там, де немає тиску. А тиск зі сторони центральної влади був.

Коли добровільна децентралізація завершилася, посадовці зобов'язані були донести до людей, чому тепер цей процес відбуватиметься у примусовому порядку. Бодай «вибачте, ви не встигли або ми не можемо чекати далі і тепер робитимемо це примусово». Та на противагу таким необхідним інформаційним кампаніям були жорсткі терміни.

Як результат, 10 сільських рад та 10 голів не змогли між собою погодити, хто з них головний, а деякі навіть пішли в суд. Бо де 2 гетьмани, там 3 думки.

Третя проблема, яка не дозволяє завершити процес децентралізації – це гроші.

Зараз ми спостерігаємо намагання центральної влади «обрізати» частину податків, які б мали йти в місцеві бюджети.

Йдеться про скандальний законопроект № 6062, в якому пропонується закріпити джерела доходів бюджету розвитку за загальним фондом місцевих бюджетів. Тобто знищити бюджет розвитку місцевих рад як такий.

Також цей урядовий законопроект пропонує зараховувати до держбюджету 70% надходжень від викупу земельних ділянок комунальної власності і відповідно лише 30% у місцеві бюджети. І це ще далеко не все.

У проєкті закону прописали і вилучення у місцевих бюджетів на користь держбюджету

залишків освітньої субвенції, і надання Мінфіну та місцевим держадміністраціям права ініціювати зупинку рішення про місцевий бюджет, і багато іншого.

Наймолодшим громадам вже рік, а люди досі не знають з ким залишаються. Приклад Львівської громади

Якщо ми говоримо про повну децентралізацію, то необхідно розробити механізм чесного розподілу податків. Наприклад, все, що платить платник податків у Львівській громаді, має залишатися на місцях, принаймні 90%.

Депутати Львівської міської ради навіть давали звернення до Президента, Прем'єр-міністра та Верховної Ради України, щоб не підтримувати цей законопроект. Поки що, його зняли з розгляду. Але, думаю, це не востаннє, коли нам спробують «підсунути покращення».

Тепер про ще один логічний крок для завершення децентралізації – перенесення центральних органів виконавчої влади по всіх куточках України. Наприклад, одне міністерство може функціонувати у Львові, інше в Харкові.

Ми не можемо говорити фінал децентралізації, коли всі виконавчі органи зосереджені в столиці.

Люди бідкаються, влада розводить руками – так можна було б описати десятки судових справ по Україні, в яких примусово об'єднані села досі намагаються «здобути незалежність».

Не виключенням є і Львівська громада. Після примусового об'єднання, в 2020-му році, села Малехів, Дубляни, Рясне-Руська та місто Винники подали позови про скасування рішення Кабміну та Львівської облдержадміністрації, які були підставою для їхнього приєднання до Львівської міської територіальної громади.

Зараз вже маємо рішення апеляційного суду на користь позивачів. Справа слухається в Верховному Суді.

Тут варто зазначити, що всі ці судові процеси розпочаті з попереднім керівництвом місцевих рад, які і зараз намагаються підливати масла в вогонь та давати людям марну надію.

Тому, насамперед, щоб поставити жирну крапку і завершити об'єднання громад, якомога швидше має бути прийняте рішення Верховним Судом.

Особисто я переконаний, що точка неповернення вже минула. За рік часу новоствореним об'єднаним громадам вдалося ліквідувати ради, інвентаризувати майно та закрити казначейські рахунки. Вже всі інфраструктурні речі громада перекинула на Львів.

При великому бажанні все це можна відкрити назад, але, якщо налаштування цього процесу зайняло рік, то на зворотній шлях знадобиться щонайменше два роки.

Чи готові на це люди? Насправді, більшість не готові. Одностайної позиції громад про те, за вони чи проти немає. Всі втомилися і нарешті хочуть побачити результат.

Спочатку був складний і тривалий процес приєднання, зараз окремі «активні» мешканці та колишні голови намагаються запустити зворотній механізм. А коли ж настане час працювати та будувати успішну громаду?

Люди бажають спокою, прогнозованості і нормального, забезпеченого життя. Перекоаний, що це може забезпечити Львівська громада, проте потрібно ще правильно донести інформацію мешканцям.

Якщо децентралізація – це добре, то чому є ті, кому від неї зле?

Насамперед, треба нагадати, що за своїм адміністративним устроєм Україна унітарна держава, тобто ми маємо, поділ на області, райони, міста та села.

Цей розподіл, який формувався ще 30 років назад, не завжди мав якість логічне пояснення.

Зараз, за роки незалежності, ми вже можемо зрозуміти наскільки це було ефективно, а де такий розподіл не спрацював взагалі. Часто він тягнув за собою великі видатки на утримання адмінпарату, яких сьогодні можна уникнути шляхом децентралізації. Власне, вона дозволить укрупнити громади, додати субсидіарності та підтримки незабезпеченим населеним пунктам і розподілити блага між усіма.

На словах наче просто. Але на ділі ми зіштовхнулися з масою проблем з донесенням інформації.

З початку люди у об'єднаних громадах не бачачи належної уваги зі сторони міських рад та не до кінця вірили, що це об'єднання їм потрібне.

Як це вирішувати зараз? Комунікаційно і фактично показувати людям про плюси об'єднаної громади, про ті блага, які вони отримують у зв'язку з тим, що вони об'єдналися. А їх, насправді, достатньо.

Це прямий доступ до дитячих садочків та шкіл, який раніше міг бути обмежений через місце проживання.

Це можливість бути в системі громадського транспорту і користуватися певними перевагами, які надає ОТГ.

Це доступ до медичних послуг, які у місті точно на рівень вищі, ніж у селах. І, звісно, якщо громада була дотаційна і постійно вирішувала, де брати кошти на покриття збитків, то зараз через таку субсидаральність їм не треба про це думати.

В довгостроковій перспективі мешканцям сіл буде краще в межах великої громади.

Посадовцям на місцях нарешті необхідно «вийти в люди».

Сидячи на площі Ринок у Львові ти не можеш знати, які проблеми в селі Завадів, Рудно чи Гряда. Треба мати безпосередній контакт на місцях.

Для цього необхідно, щоб в кожному населеному пункті посадовці провели стратегічну сесію та зрозуміли, які нагальні питання хвилюють мешканців. Вирішуєш питання – маєш підтримку від громади. Все просто.

Частково це вирішиться зі створенням старостинських округів та обранням старост.

Пояснюю: раніше в редакції закону про старости було прописано, що такий представник громади обов'язково стає членом виконкому, а це означало, що він міг реально впливати на процеси в виконавчій владі.

Зараз старости не зобов'язані бути членами виконкому, а стають «напівдепутатом» та «напівчиновником».

Завдання старости представляти інтереси відповідного округу у міській раді та перед підприємствами, здійснювати прийом мешканців і вирішувати їхні поточні проблеми. Тому, як на мене, вага цієї посади переоцінена і на функціонал громади не впливатиме.

Що ж до центральної фігури будь-якої громади, то тут очільникам новостворених ОТГ

необхідно буде добряче попрацювати. Потреби людей в селі інші, ніж потреби містян. Ті підходи, які спрацьовують у Львові, не завжди будуть ефективні в так званій Гряді.

Щоб перейти на новий рівень розвитку, громада має почати сама на себе заробляти, створювати робочі місця, розуміти, що кожен її мешканець є платником податків і все, що будується чи створюється в рідному селі чи місті – робиться за його кошти.

Більше немає грошей міста, села чи держави. Є кошти платників податків.

Процес децентралізації – це норма та потреба сьогодення. Ми від цього ніде не дінемося. Тому, повинні трансформуватися і більше цікавитися владою, брати участь у політичних процесах, сплачувати податки і контролювати використання їхніх коштів (*Українська правда. Блогу* (<https://www.pravda.com.ua/columns/2022/02/2/7322560/>). – 2022. – 2.02).

А. Забловський, Главком: Транспортна комісія має бути незалежною, її підпорядкування президенту – порушення Конституції

Підпорядкування президенту комісії, що здійснює регулювання у сфері транспорту, перетвориться на серйозну проблему для галузі. Про це заявив Керівник Секретаріату Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України Андрій Забловський.

«Якщо буде прийняте таке рішення політичне, безумовно, це може створити ризики для подальшого функціонування. Саме тому, що історія політична України така, що, на жаль, ми маємо випадки, коли такі регулятори перестають бути незалежними», – сказав Заблоцький.

Він наголосив: регулятор в будь-якій галузі має бути незалежним органом, щоб унеможливити політичний вплив і ухвалення лобістських чи популістських рішень.

«Процедура призначення (членів транспортної комісії – ред.) має бути така, щоб забезпечити баланс різних сторін. Якщо ми говоримо про процедури, які стосуються інших регуляторів, то, як правило, забезпечити баланс інтересів Верховної Ради, парламенту, Кабінету Міністрів, в тому числі й президента. Зрозуміло, що було б більш доцільно, щоб до складу цієї комісії входили представники згаданих гілок влади. Це було б більш збалансованим підходом і унеможливило б монополізацію певного впливу однієї сторони», – пояснив Заблоцький.

Він також звернув увагу на те, що в разі порушення законодавства щодо засад та процедури призначення складу транспортної

комісії, зокрема призначення складу виключно президентом, що не належить до його конституційних повноважень, це рішення може бути оскаржене в судовому порядку. І, на його думку, що спричинить додаткові проблеми в галузі.

«Якщо на етапі створення є певні перестороги щодо механізму його формування, то в майбутньому це створить перепони для більш ефективного запуску цієї інституції чи органу і подальшого оскарження. Не тільки через Конституційний суд, а й в інший спосіб. Тому що якщо не витримав юридичні процедури належним чином, то завжди є ризик того, що можуть бути оскаржені і в судах інших інстанцій», – зазначив Заблоцький.

Раніше ексголова Державної регуляторної служби Ксенія Ляпіна заявила, що законопроект, яким передбачається створення НКРТ, протирічить Конституції, оскільки президенту надаються невластиві йому повноваження.

Водночас президент Асоціації «Укрведтранс» Наталія Петриченко зазначила, що ухваленням законопроекту 6514 влада намагається перетворити транспортну комісію на свій кишеньковий орган.

Нагадаємо, у Верховній Раді зареєстровано урядовий проєкт закону «Про внесення зміни до Закону України «Про транспорт» (№6514), який передбачає створення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту (НКРТ). Згідно із законопроектом

НКРТ підпорядкована Президенту України *jiji-pidporyadkovannya-prezidentu-porushennya-konstituciji-ekspert-819304.html*. (Главком <https://glavcom.ua/infonews/transportna-komisiya-maje-buti-nezalezhnoyu-> – 2022. – 3.02).

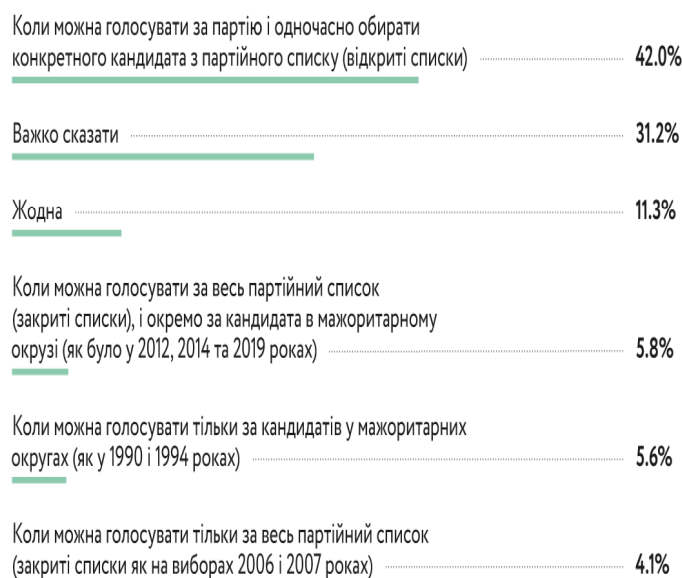
О. Чекіс, ZN.UA: Відкриті списки на виборах підтримує майже половина обізнаних українців

Майже половина українців, які стежать за виборчою реформою в Україні, знають про пропозційну виборчу систему з відкритими списками, і підтримують її впровадження, наголосила голова правління Громадянської мережі ОПОРА Ольга Айвазовська, виступаючи на Форумі прихильників виборчої реформи.

Опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва свідчить, що 42 відсотки опитаних серед тих, хто цікавиться цією темою, виступають за відкриті списки. І лише 5,6 відсотка вважають, що краще голосувати тільки за кандидатів у мажоритарних округах (як у 1990 та 1994 роках).

А яку систему голосування на виборах до Верховної Ради Ви б обрали для України?

Опитування показало, що підкуп як фактор більш активно працює на виборах, де є мажоритарна складова – 37% отримували вигоду чи допомогу за конкретного кандидата на окрузі.

Чи Вам особисто коли-небудь пропонували гроші, іншу матеріальну вигоду чи благодійну допомогу в обмін на голос на виборах?*

Ніколи (перехід до питання № 11)	79.0%
Можливо, один раз	6.2%
Так, кілька разів	5.7%
Відмова від відповіді (перехід до питання № 11)	3.9%
Так, неодноразово/постійно пропонували	2.6%
Важко сказати (не зачитувати) (перехід до питання № 11)	2.5%

*(одна відповідь)

А за що саме пропонували гроші, вигоду чи допомогу?

За конкретного кандидата в окрузі	37.0%
І за партію, і за окремого кандидата	30.5%
За політичну партію (без вимоги проголосувати за окремого кандидата в окрузі)	14.4%
Важко сказати/не пам'ятаю	13.4%
Відмова відповісти	4.8%

Однак попри благодійні фонди і подарунки, суспільство розуміє, що наступні вибори варто і необхідно проводити за пропорційною системою з відкритими списками.

Відзначте, будь ласка, твердження про діяльність народних депутатів у регіоні Вашого проживання

Не знаю нічого з вищезазначеного	60.0%
Я знаю, хто став народним депутатом у моєму мажоритарному окрузі на парламентських виборах 2019 року	24.8%
Я знаю, де розташована приймальня народного депутата, обраного в мажоритарному окрузі, де я голосував/-ла	11.3%
Я знаю, які об'єкти інфраструктури в громаді (школи, лікарні, дороги, дитячі майданчики тощо) були збудовані/відремонтовані завдяки підтримці народного депутата-мажоритарника	8.5%
Я особисто звертався/-лася до народного депутата-мажоритарника з інформацією про проблеми, які потребують розв'язання	3.9%
Я знаю, що мій депутат-мажоритарник публічно звітує про його/її діяльність у парламенті	3.8%
Я брав участь у публічному заході, організованому з ініціативи чи за участі народного депутата-мажоритарника	2.1%
Я знаю, які законопроекти вносить депутат-мажоритарник до парламенту	1.9%

Згідно із законом, на наступних парламентських виборах можна голосувати за партію й одночасно обирати конкретного кандидата з партійного списку. Однак зараз деякі політичні сили намагаються повернути стару виборчу систему, коли половину депутатів обирають за закритими партійними списками, а іншу половину – в мажоритарних округах.

Що, на Вашу думку, може стояти за такими намірами?

Належний і якісно конкурентний виборчий процес є запорукою безпеки України, наголошує О. Айвазовська. Якщо суспільство не приймає результати виборів, воно реагує досить агресивно.

«Ми б дуже не хотіли, щоб в 2023 році, коли мають в конституційні терміни відбутися наступні парламентські вибори хтось проводив комунікацію щодо відтермінування на невідомий термін окремих положень Виборчого кодексу», – зазначила вона.

Старший міжнародний радник з виборів та Директор IFES в Україні Пітер Ербен наголосив, що повернення до старої системи стане серйозним відкотом у справі демократичних перетворень в Україні. Відповідні спроби отримали критичну оцінку з боку міжнародних експертів і громадянського суспільства.

«Мажоритарна система, коли депутата обирають більшістю голосів, відкриває двері до маніпуляцій, корупції і підкупу виборців. У багатьох країнах використовується саме

пропорційна система для виборів депутатів парламенту, і приблизно в половині з них використовуються відкриті списки», – пояснює він.

На думку експерта, поправки до Виборчого кодексу потрібно внести не пізніше жовтня 2022 року, адже міжнародні стандарти вимагають, щоб законодавство, яке регулює проведення виборів, не мінялося за один рік до них.

Свою чергою членкиня правління Центру політико-правових реформ Ю. Кириченко нагадала, що президент В. Зеленський обіцяв виборцям пропорційну систему із відкритими списками. Вона закликала владу послідовно дотримуватися обраної позиції, а не послуговуватися тимчасовими політичними інтересами.

Захід організує Громадянська мережа ОПОРА разом з Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства міжнародних справ

Канади (GAC) та британської допомоги (UK aid) від уряду Великої Британії. Думки, висловлені на заході, належать авторам і не обов'язково відображають погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів, Міністерства міжнародних справ Канади чи Уряду Канади, та Уряду Великої Британії.

Громадянська мережа ОПОРА 16 років системно спостерігає за тим, як будується демократія в Україні. Насамперед електоральна. Строк великий для того, аби допомогти українцям увімкнути довгу пам'ять. І не робити

одних і тих самих помилок, обираючи країні владу, а собі – майбутнє.

Висловлення представників чинної влади щодо можливості повернення до пропорційно-мажоритарної виборчої системи викликали емоційну критику і заяви у стилі «все пропало, демократія в небезпеці». Але міжнародний досвід не дає однозначних рецептів і не називає ідеальних виборчих систем (*ZN.UA (<https://zn.ua/ukr/POLITICS/vidkriti-spiski-na-viborakh-pidtrimuje-majzhe-polovina-obiznanikh-ukrajintsiv-opituvannja.html>). – 2022. – 16.02).*

В. Хрипун, Судово-юридична газета. Публікації: Дисциплінарних інспекторів у Раді правосуддя ще немає, але вже є проблема зі своїми майбутніми зарплатами

Підрозділ дисциплінарних інспекторів ще належить створити в структурі Вищої ради правосуддя, але вже зараз намітилися серйозні проблеми з його фінансуванням.

Так, як уже писала «Судово-юридична газета», 2 лютого 2022 року Кабінет Міністрів затвердив розмір окладів для різних категорій державних службовців.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів № 89 дисциплінарні інспектори Ради правосуддя віднесені до категорії держслужби «В 1».

Фактично в ієрархії державної служби дисциплінарні інспектори віднесені до рівня трохи вищого, ніж звичайні головні фахівці, які працюють у таких органах, як Вища рада правосуддя або Вища кваліфікаційна комісія суддів.

На практиці це означає, що базовий оклад у дисциплінарних інспекторів становитиме (до сплати податків) лише 14,5 тисяч гривень. Після сплати податків оклад дисциплінарних інспекторів ВСП стане меншим за 12 тисяч гривень.

Ще один нюанс у тому, що донедавна дисциплінарні інспектори, які безпосередньо працювали з членами Ради правосуддя, були патронатною службою. Це означає, що, крім належного базового окладу, вони також отримували непогані премії.

Нові ж дисциплінарні інспектори, які будуть звичайними держслужбовцями, отримуватимуть премії на загальних підставах з іншими співробітниками Секретаріату ВСП, виходячи насамперед із наявності коштів, які можна виділити на виплату премій.

Також майбутнім претендентам на посади дисциплінарного інспектора треба буде враховувати ту обставину, що якщо раніше вони не мали жодного відношення до держслужби (не були держслужбовцями, судьями чи прокурорами), то жодних надбавок, на зразок надбавки за вислугу років, їм не покладатиметься. У такій ситуації власникам 15-річного юридичного стажу доведеться задовольнятися лише окладом та непрогнозованим розміром премії, яка, до речі, не може бути більшою за 30% від розміру базового окладу.

Зазначимо, що служба дисциплінарних інспекторів у структурі Ради правосуддя замислювалася законодавцем як свого роду «елітна» структура, яка візьме на себе вивчення дисциплінарних скарг, що надходять на суддів, на предмет виявлення допущених судьями порушень, а також підготовку до розгляду вже відкритих дисциплінарних проваджень.

При цьому самих дисциплінарних інспекторів ще належить набрати на повноцінній конкурсній основі.

Вимоги до дисциплінарних інспекторів Ради правосуддя сформульовані у законі досить жорстко.

Стати дисциплінарними інспекторами зможуть лише юристи, які мають загальний стаж у сфері права не менше ніж п'ятнадцять років, з яких має бути не менше восьми років сукупного стажу роботи на посаді судді, прокурора або адвоката.

У зв'язку з цим постає питання, як багато охочих захочуть стати дисциплінарними інспекторами, з урахуванням уже затвердженого Кабміном фінансового забезпечення.

Загалом, видається так, що швидко заповнити вакансії дисциплінарних інспекторів навряд чи буде можливо.

Зазначимо, що без дисциплінарних інспекторів Рада правосуддя не зможе

відновити розгляд дисциплінарних скарг на суддів, оскільки дисциплінарні інспектори після внесених у липні 2021 року змін до Закону «Про Вищу раду правосуддя» є повноцінними учасниками дисциплінарних розглядів.

Нагадаємо, що з 5 серпня 2021 року, після того, як закон 1635-IX від 14 липня 2021 року набув чинності, Вища рада правосуддя припинила розгляд дисциплінарних справ.

До лютого 2022 року в Раді правосуддя накопичилося близько 4 тис. нерозглянутих дисциплінарних скарг на суддів, не рахуючи вже раніше відкритих дисциплінарних справ (*СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА (https://sud.ua/ru/news/publication/228569-distiplinarnykh-inspektorov-v-sovete-pravosudiya-esche-net-no-uzhe-est-problema-sikh-buduschimi-zarplatami). – 2022. – 7.02).*

О. Чекіс, ZN.UA: В Україні шукають таланти у Вищу кваліфікаційну комісію суддів: що потрібно знати

Кадрова криза в українських судах загострюється, торік звільнили більше суддів, ніж призначили.

В Україні триває подання документів для участі в конкурсі на зайняття вакантних посад у Вищій кваліфікаційній комісії суддів. Прийом документів стартував 4 лютого і триватиме до 4 березня включно.

Проводить конкурс Конкурсна комісія з добору кандидатів на посади членів ВККС, яка є допоміжним органом Вищої ради правосуддя.

«Конкурс гарантовано буде чесним, адже: 1. вирішальний голос у конкурсній комісії за незалежними міжнародними експертами; 2. у влади та судових кланів відсутні інструменти впливу на конкурс; 3. за конкурсом буде стежити вся країна та ключові міжнародні гравці», – наголошує голова Центру протидії корупції Віталій Шабунін.

Шабунін закликав добросовісних правників подати документи на конкурс. Новообрана Вища кваліфікаційна комісія суддів в найближчі роки заповнить 2500 суддівських вакансій, а отже прямо визначатиме якість суддівської системи України.

Сьогодні ж Вища рада правосуддя прозвітувала про результати роботи за 2021 рік. Торік Рада звільнила з посад 194 судді за загальними обставинами і сімох суддів – за особливими обставинами (грубі дисциплінарні порушення, систематичне нехтування обов'язками, невідповідність посаді тощо). Президентів внесено подання про призначення судьями 109 кандидатів.

Прийняті рішення про відрадження та про продовження строку відрадження 54 суддів до 37 судів з надмірним рівнем судового навантаження.

Такий дисбаланс у бік звільнення вчергове звертає увагу на проблему, якій ZN.UA присвятило чимало статей: кадрова криза у судах загострюється, через низькі зарплати і велике навантаження звільняються судді місцевих і апеляційних судів, а резерв для призначення на вакантні посади майже вичерпано.

Вища рада правосуддя розглянула 334 повідомлення про втручання в діяльність суддів, стосовно 114 з них вжито заходів реагування (звернення до прокуратури та

органів правопорядку; внесення до відповідних органів чи посадовців подання про виявлення і покарання винних).

Дев'ятьох суддів відсторонили (чи продовжили терміни відсторонення) від правосуддя за клопотанням Офісу генерального прокурора – у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. П'ятьох – відсторонили тимчасово, у межах дисциплінарного стягнення.

Також протягом 2021 року Вища рада правосуддя затвердила 16 консультативних висновків щодо законопроектів із питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів.

Конкурсна комісія з добору кандидатів на посади членів ВККС розпочала роботу 21 січня, було обрано керівництво та затверджено основні документи, що регламентують проведення конкурсу.

До складу комісії увійшли: Сергій Верланов (Київський апеляційний суд), Євген Мезенцев (Шостий апеляційний адміністративний суд), Іван Міщенко (Касаційний господарський суд у складі ВС), Роберт Брукхейсен (колишній спецпрокурор відділу боротьби з шахрайством в особливо великих розмірах Прокуратури Нідерландів), Тед Зажечни (суддя у відставці федерального суду Королівської лави провінції Саскачеван, Канада), Стівен Маркмен (голова у відставці Верховного Суду штату Мічиган, США).

Конкурсна комісія має відібрати і передати на розгляд Вищій раді правосуддя не менше двох кандидатів на кожну із 16 вакансій, з яких Рада призначить членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (*ZN.UA (<https://zn.ua/ukr/POLITICS/v-ukrajini-shukajut-talanti-u-vishchu-kvalifkomisiju-suddiv-shcho-potribnoz-nati.html>)*). – 2022. – 07.02).

О. Чернишов, Децентралізація: ДФРР – «банк» для фінансування прогресивних ініціатив громад

У чому філософія децентралізації та її кінцева мета? Насамперед – навчити кожну громаду жити за власною стратегією розвитку та орієнтуватися на майбутнє зростання.

Люди на місцях мають звикнути: нарешті все в їхніх руках і залежить великою мірою від них самих та органу місцевого самоврядування, який вони самі обирають.

Я вважаю, що нам потрібна ментальна децентралізація, яка гарантуватиме Україні успіх на довгі роки. Шанс будувати державу зсередини, покладаючись лише на найкращих. Це так само важливо, як і внесення змін до Конституції, що забезпечить реформі децентралізації ефект незворотності.

Пора закріпити власний потенціал та розкрити його максимально.

Аби пришвидшити цей процес, держава водночас має бути і поодаль, і поряд із вами. Не плутатись під ногами, але мотивувати регіони робити все, щоб прогресивні ініціативи отримали підтримку та були реалізованими.

Часто буває так: проєкт є, бажання його втілити у життя також, але у місцевому бюджеті немає на це достатньо грошей. Така реальність, особливо в оновленій системі, здатна опустити руки тих, хто міг би зробити важливі справи для своєї громади.

Щоб запобігти цьому, ми користуємося дієвим інструментом – Державним фондом регіонального розвитку. Це є своєрідна скарбничка або «Банк», з якого громади на конкурсній основі можуть отримати кошти для реалізації проєктів, що забезпечують їхній рух уперед. Депозит довіри для найбільш оперативних та вмілих.

Тут як у приказці: капці тому, хто швидше встав. У нашому випадку – тому, хто запропонував якісніший проєкт.

Охочих реалізувати перспективні ініціативи чимало. Це мотивує йти далі.

Так, минулого року ми забезпечили один з найвищих за історію існування Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) показників використання коштів громад та

виконання проєктів – 96,5%. А це – понад 300 важливих кейсів по всій Україні.

Для порівняння, у 2020 році вказаний показник був на рівні 90%. У попередні роки – ще менше.

Вважаю, що реалізовані за кошти ДФРР проєкти говорять самі за себе.

Наприклад, технічне переоснащення єдиного в Україні сміттєспалювального заводу «Енергія». Бюджет проєкту складав майже 45 мільйонів гривень.

Важливість його полягає в тому, що тут утилізується понад 25% від загальної кількості сміття столиці. А Теплова енергія, яка утворюється в результаті спалювання відходів, забезпечує гарячим водопостачанням та опаленням 300 багатопверхових будинків у районі «Позняки».

Інший гарний приклад – реконструкція водозабору та споруд очищення води з річки Тиса, що у місті Тячів на Закарпатті. Цьому об'єкту вже понад 40 років, тож водопровідна мережа вже давно потребувала термінової реконструкції. З ДФРР на роботи спрямовано 15,5 мільйонів гривень, цьогоріч заплановано виділити ще 28,2 млн гривень.

У результаті реалізації проєкту буде відновлено водовід, покращено якість питної води, а також зменшено на 60% витрати при її транспортуванні. А головне – розв'язано питання забезпечення водою більша частина міста, як жителів, так і різних установ, закладів та підприємств. Таких прикладів багато.

У 2022 ж році у рамках Державної стратегії регіонального розвитку ми плануємо реалізувати сотні проєктів, зокрема у ДФРР закладено на це 5,2 мільярда гривень.

Наш пріоритети – фінансування проєктів, що розвивають економіку.

Серед напрямів, які фінансуються коштом ДФРР, найбільшу цінність мають ті, що створюють додану вартість, – нові робочі місця,

акумулюють сплату податків до бюджетів громад та залучення інвестицій.

Наша стратегія до 2027 року передбачає підвищення конкурентоспроможності регіонів. У її рамках планується розширення практики створення Центрів розвитку креативної економіки навіть у невеликих містах. Це дозволить досягти вищої інвестиційної привабливості та сприятиме розвитку веденню бізнесу в креативному секторі економіки кожної окремої громади.

Якщо ви любите своє місто та завжди хочете швидше туди повернутись – захоче й інвестор, якому деталі важливі не менше за основні показники.

Для прикладу, вже цього року коштом ДФРР буде продовжено фінансування створення Центру креативної економіки у Вінниці.

Ми очікуємо, що він стане повноцінним центром професійного зростання молоді та платформою для розвитку креативної економіки. Тут буде все необхідне для навчання та нетворкінгу, інфраструктура у вигляді коворкінгів, клуб-офісів та зон мікровиробництва.

У центрі буде доступ до експертизи та фінансування для виробничих стартапів. Необхідно шанувати минуле, але працювати все ж на перспективу.

Нікого серйозно не цікавить потенціал, що залишився виключно на папері. Тому ми продовжуємо працювати над тим, аби громади були впевнені, що отримують необхідну підтримку для розвитку.

Зокрема, у найближчій перспективі ми плануємо, що Державний фонд регіонального розвитку буде складати 1,5% (а згодом – 2%) від загального фонду державного бюджету. Від громад же вимагається не збавляти активність та орієнтуватися на проєкти економічного напрямку, ті, що зможуть дати громаді нові імпульси, додаткову інвестиційну привабливість та робочі місця (*Децентралізація* (<https://decentralization.gov.ua/news/14535.amp>). – 2022. – 7.02).

О. Чекіс, Дзеркало тижня: Удосконалення Виборчого кодексу: українські політики назвали пріоритети

У Києві відбувся Форум прихильників виборчої реформи, метою якого було напрацювання спільної стратегії протидії відкоту десятирічної кампанії із запровадження в Україні пропорційної виборчої системи з відкритими списками.

Такі ризики виникли після реєстрації у парламенті законопроектів № 6444 і № 6444-1 щодо відновлення змішаної (пропорційно-мажоритарної) системи виборів народних депутатів та заяви лідера фракції «Слуга народу» Д. Арахамії.

Попри підтримку відкритих списків, учасники Форуму свідомі, що Виборчий кодекс у його нинішній редакції потребує удосконалення, зокрема, усунення недоліків, які стосуються процедур та інших аспектів.

У рамках дискусії старший аналітик Громадянської мережі ОПОРА Олександр Ключев запитав представників різних політичних сил, якими, на їхню думку, мають бути ТОП-3 чи ТОП-5 пріоритетів щодо вдосконалення Виборчого кодексу.

Голова партії «Слуга народу», заступниця голови фракції у парламенті Олена Шуляк зазначила, що її пріоритетами у змінах до Кодексу є перегляд виборчої квоти, збереження гендерних квот та вирішення питання щодо недоброчесного використання кандидатами процедури зміни виборчої адреси серед виборців.

Шуляк навела приклад місцевих виборів, коли 67 депутатів місцевих рад змогли зайти туди без жодного голосу виборця, лише тому, що були у прохідній частині списку. Наявна практика, на її думку, відкриває шлях до політичних спекуляцій, маніпуляцій і продажу місць у «прохідній» частині списку.

«Тому це ТОП-1, що можна зробити, аби поліпшити політичну конкуренцію в парламенті. Є дискусія, що виборчу квоту 25 відсотків можливо знизити до 5 відсотків чи до іншого якогось рівня. Але ця проблема точно є, і її потрібно вирішувати», – зазначила політикиня.

За словами Олени Шуляк, кульгає і питання гендерних квот. Зокрема, це стосується питання висування кандидатів і кандидаток, коли під час з'їзду певної політсили погоджуються одні кандидатури, а до виборчої комісії подаються документи різної якості. Шуляк припускає, що це робиться спеціально, щоб кандидатам-жінкам було відмовлено у реєстрації.

«Це – проблема № 2, з якою потрібно більше попрацювати. У нас були страшні баталії в Комітеті стосовно гендерної квоти, ми так важко боролися і так важко її затверджували, що точно не можемо надати слабину в практичній реалізації», – додає вона.

Потребує вирішення й проблема зі зміною місця проживання. Свого часу з нею зіткнулися вимушені переселенці з Донбасу та Криму.

«Коли в тебе є цифровий підпис або ти особисто звернувся й тебе як виборця дуже легко зареєстрували. З одного боку ми пішли на спрощення, на цифровізацію, а з іншого боку недоброчесні кандидати дуже швидко змогли на місцевих виборах використати цю недосконалість процедур для того, щоб нечесно працювати на виборчому полі», – додає голова партії влади.

Народний депутат від партії «Голос» Роман Лозинський підкреслив, що позитивним аспектом було б зменшення у Виборчому кодексі компромісних норм та зменшення виборчої квоти до 5 відсотків.

«Припускаю, якщо буде активізований процес на парламентському рівні повернення до змішаної системи із мажоритарною складовою, то в пошуках голосів може стояти не лише питання мажоритарників та інших голосувань, а перелік питань у самому ВК. Як це часто буває предметом дискусій. Мені здається, що чесним результатом чесної дискусії мала б бути мінімізація появи таких норм як було з депутатськими групами та квотами у виборчих комісіях, гра з заставами і ценз», – зазначив він.

За словами Лозинського, навіть 5 відсотків виборча квота, якщо робити обрахунки, показує наскільки реалістично для людей, які реально

відпрацьовують свою виборчу кампанію, стати сусідами тих, хто в першій дев'ятці.

Голова позапарламентської партії «Народовладдя» Юрій Левченко головними проблемами Виборчого кодексу назвав завищеною заставу, наявність прохідного 5 % бар'єра, завищену виборчу квоту у 25 % для просування всередині списку та відсутність списку безпартійних для балотування без партій.

«Справжній молодій партії, яка розвивається за найкращими практиками розвинених країн, зібрати для застави станом на зараз 65 млн грн (а 2023 року це може дійти й до 80-85 млн грн), об'єктивно кажучи нереально або майже нереально. Тому перше питання рівня застави – її треба абсолютно зменшувати, і ми пропонуємо її зменшити з 1000 мінімальних заробітних плат до 100 мінімальних заробітних плат з можливістю збору підписів, якщо немає можливості зібрати навіть 100 мінімальних заробітних плат для реєстрації», – наголошує Левченко.

Чинний прохідний бар'єр політик також вважає завищеним й таким, що унеможлиблює розвиток молодих політичних сил. На думку Левченка, виборчий бар'єр треба скасувати як такий, що грає на руку прихильникам повернення до мажоритарки.

«Ця нинішня система, яка зараз чинна і має вступити на наступних виборах – відкриті регіональні виборчі списки – насправді вона дозволяє математично скасувати бар'єр взагалі. І, по суті, бар'єром стане виборча квота на одного народного депутата», – додав він.

На його думку подолати 25 % виборчу квоту для більшості кандидатів у списку майже не реально, що підтверджують місцеві вибори 2020 року. У міськрадах великих міст, обласних центрів, майже немає депутатів, які потрапили туди внаслідок «перестрибування».

Другий момент стосується застави та прохідного бар'єра, що ускладнюють чи унеможлиблюють балотування. У цьому контексті найбільше згадують питання, що не можна брати участь у виборах без партій.

«Давайте подивимося на первинну редакцію Кодексу і побачимо, що там є так звані

списки незалежних кандидатів або списки безпартійних, – пропонує Левченко. – Тобто люди, які можуть під час виборчого процесу об'єднатися, разом зібратися і висунути свій список без прив'язки до політичної партії. І якщо зробити цю зміну до виборчого законодавства, це вибиває останній козир з рук прихильників мажоритарки».

Представник фракції «Європейська Солідарність», співавтор законопроекту Виборчого кодексу у VIII скликанні Андрій Парубій зауважив, що всі зауваження можуть бути предметом подальших політичних дискусій, головне – не міняти філософію і принцип відкритих виборчих списків.

«Чи може бути опущений бар'єр? Може бути. Чи може він бути знятий взагалі? Скажу так: технологічно Виборчий кодекс це допускає, але це може призвести до дуже великої неструктуризації самого парламенту і до безконечних спікеріад створення більшостей. Чи може бути зменшений крок? Може. Я вважаю, пакет дискусій може бути досить широкий. Головне – не змінити саму філософію, що з однієї сторони це має бути людина, прив'язана до регіону, з іншої сторони має бути шанс зміни тієї послідовності, яка написана десь у когось в кабінеті під незрозумілими впливами», – підсумував він.

Перша заступниця представника президента України в АР Крим Дар'я Свиридова відзначила позитивні норми чинного Виборчого кодексу, зокрема у частині забезпечення виборчих прав вимушених переселенців.

Вона нагадала, що у березні 2017 року був розроблений та зареєстрований законопроект, який розширив виборчі права цієї категорії громадян. Згодом його норми було імплементовано до тексту нового Кодексу.

«Розв'язання цього питання на законодавчому рівні у підсумку призвело до захисту прав не лише ВПО, а й великої кількості осіб, які фактично проживають не за адресою свого зареєстрованого місця проживання», – пояснює Свиридова.

Комунікаційниця організації Fight For Right Таня Герасимова відзначила переваги певних норм Виборчого кодексу і у забезпеченні

прав людей з інвалідністю, зокрема у питанні відповідальності за їх невиконання.

«До Виборчого кодексу вперше увійшли положення, які зобов'язували державу забезпечити виборчі ділянки доступом для маломобільних громадян. Більше того, було передбачено юридичну відповідальність за невиконання цих норм», – сказала вона.

Старша радниця ОПОРИ з юридичний питань Ольга Коцюрuba зазначила, що чесні та справедливі вибори неможливі без системи оскарження. Вона порівняла статистику судових рішень судів щодо виборчих порушень 2014 року та 2021-го, коли вже працюють зміни до Кримінального кодексу.

«Коли ми в 2014 році вперше почали системно аналізувати рішення судів, за результатами виборів президента в 2014 році до суду було доведено 13 кримінальних проваджень. Уже у 2019 і 2021 роках таких справ є 73. Звичайно, нас не вражає ця цифра сама по собі, але потрібно розуміти, що починалася вона з 13», – пояснює вона.

2021 року було винесено 12 вироків, які стосуються притягнення відповідальності за підкуп виборців. З моменту запровадження нової статті у Кримінальному кодексі, яка

стосується фальсифікацій виборчих документів, є 20 вироків. На її думку, поки не можна стверджувати про подолання безкарності, однак є поступальних рух, щоб кількість притягнень до відповідальності зростала.

Захід організувала Громадянська мережа ОПОРА разом з Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства міжнародних справ Канади (GAC) та британської допомоги (UK aid) від уряду Великої Британії. Думки, висловлені на заході, належать авторам і не обов'язково відображають погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів, Міністерства міжнародних справ Канади чи Уряду Канади, та Уряду Великої Британії.

Висловлення представників чинної влади щодо можливості повернення до пропорційно-мажоритарної виборчої системи викликали емоційну критику і заяви у стилі «все пропало, демократія в небезпеці». Але міжнародний досвід не дає однозначних рецептів і не називає ідеальних виборчих систем (*ZN.UA (<https://zn.ua/ukr/POLITICS/udoskonalennjaviBORchoho-kodeksu-ukrajinski-politiki-nazvali-prioriteti.html>). – 2022. – 18.02*).

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Президентський законопроект щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради готовий до голосування. Про це сказав перший заступник Голови Верховної Ради Олександр Корнієнко на брифінгу в парламенті, повідомляє кореспондент Укрінформу.

«Саме в законопроекті про 300 депутатів, я хотів би нагадати колегам, міститься норма про закріплення в Конституції пропорційної системи. Тому всім, хто зараз підняв на знамена битву проти мажоритарки – я зараз не обговорюю, добре це чи погано, є такий процес, – у нас багато зараз політичних сил кажуть: ніяка мажоритарка, ні в якому разі, це зло... Тільки пропорційна система. У мене своя думка, я думаю, що виборча система кожна має

свої плюси і свої мінуси. Але саме законопроект про 300 депутатів, який зараз лежить на столі, абсолютно готовий до голосування. Треба 300 голосів, він фактично зацементує пропорційну систему. Тому, колеги, давайте виконувати передвиборчі обіцянки», – сказав Корнієнко (*Укрінформ (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3395544-zakonoprojekt-pro-300-deputativ-gotovij-do-golosuvanna-kornienko.html>). – 2022. – 01.02*).

Група Послів G7 з підтримки реформ в Україні оприлюднила пріоритетні напрямки співпраці у 2022 р. Група підтримуватиме Україну в її поступі за певними пріоритетними напрямками, передає «Закон і Бізнес».

У частині судової реформи визначено 4 напрями:

1. Інтенсифікація зусиль щодо реформи судової системи, запобігання та протидії корупції в судовій системі, зокрема шляхом належного реформування Вищої ради правосуддя та забезпечення ефективної та безперешкодної роботи Етичної ради;

2. Забезпечення ефективної роботи Конкурсної комісії з добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів, підготовка ґрунту для діяльності відновленої ВККСУ, яка має довіру громадськості та здійснює добір кваліфікованих і незалежних кандидатів на вакантні суддівські посади;

3. Проведення комплексної реформи Конституційного Суду України, включаючи запровадження нового, прозорого та конкурсного порядку добору суддів КСУ та подальше вдосконалення його Регламенту, а також реструктуризація Окружного адміністративного суду міста Києва;

4. Подальше реформування Офісу Генерального прокурора та Державного бюро розслідувань у рамках підтримки ефективної співпраці між правоохоронними органами.

З повним текстом документу можна ознайомитися за посиланням (*Закон і Бізнес* (https://zib.com.ua/ua/150435-g7_viznachili_ukraini_4_napryami_sudovoi_reformi.html)). – 2022. – 1.02).

Відбулася зустріч представників проекту «Судова влада і суспільство в Україні» з Прем'єр-Міністром Королівства Нідерланди Марком Рутте, який приїхав з офіційним візитом до Києва.

Як повідомила Н. Блажівська, Віце-Президент ВГО «Асоціація адміністративних суддів», відбулася зустріч представників проекту «Судова влада і суспільство в Україні» з Прем'єр-Міністром Королівства Нідерланди Марком Рутте, який приїхав з офіційним візитом до Києва.

У ході зустрічі очільницею проекту пані Естер де Рой було наголошено на такому:

1. Українські судді мають велике бажання позитивних змін та прагнуть покращення ефективності роботи судів.

2. Українські судді – професійні та багато працюють, проте стикаються з критикою, яка не відповідає дійсності.

3. Необхідна взаємоповага між представниками всіх трьох гілок влади. Ми працюємо разом і маємо висловлюватися з повагою один до одного. У протилежному випадку це сприяє негативному висвітленню судової системи в ЗМІ та атакам на суддів.

4. Судді прагнуть бути незалежними, але не відчують себе такими.

Пан Рутте взяв до уваги ці коментарі для обговорення питань судової реформи та верховенства права під час робочого обіду з Президентом України.

Нагадаємо, проєкт «Судова влада і суспільство в Україні» прагне зміцнити взаємини між судовою владою і суспільством, зосереджуючись на:

– розбудові суддівського самоврядування і розвитку самоуправління в судовій системі

– сприянні підвищенню професійного рівня суддів і працівників апаратів судів (*Судово-юридична газета* (<https://sud.ua/ru/news/publication/228090-zustrich-predstavnikiv-proektu-sudova-vlada-i-suspilstvo-v-ukrayini-z-premyer-ministrom-korolivstva-niderlandi-markom-rutte>)). – 2022. – 2.02).

Керівництво Бюро економічної безпеки затвердило Положення про територіальні управління. Відповідний наказ зареєстрований в Міністерстві юстиції від 3 лютого 2022 року.

Згідно з документом, теруправління Бюро економічної безпеки є терорганом БЕБ та йому підпорядковуються.

Територіальне управління має керуватися Конституцією України, Законом України «Про Бюро економічної безпеки України», а також іншими законами, указами президента, Верховної Ради, актами уряду, наказами та розпорядженнями БЕБ.

Зокрема, серед ключових завдань теруправління:

1) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих/неструктурованих відомостей;

2) оцінювання ризиків та загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів мінімізації та знешкодження;

3) подання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки;

4) забезпечення економічної безпеки шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на економіку держави на територіях відповідних областей;

5) збір та аналіз даних про правопорушення, що впливають на економбезпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому;

6) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до підслідності БЕБ на території певних регіонів;

7) виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з одержанням та використанням міжнародної технічної допомоги у відповідних регіонах;

8) складення висновків і рекомендацій для держорганів та місцевої влади з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин в економічній галузі (*Fbc.ua* (<https://fbc.ua/news/ekonomika-uk/beb-pochinaye-rozvivati-teritorialni-pidrozdi>)). – 2022. – 7.02).

Представники органів місцевого самоврядування зі 196 українських громад розпочали навчання за програмою «Кроки для команд з управління справами в ОМС». Як повідомляє Укрінформ з посиланням на портал «Децентралізація», навчання організувала Програма «U-LEAD з Європою».

Так, протягом 9 тижнів 735 учасників зі всіх областей України працюватимуть над посиленням своїх менеджерських навичок в місцевому самоврядуванні, вчитимуться здійснювати якісне управління персоналом, забезпечувати відкритість і прозорість діяльності громад та впроваджувати інноваційні інструменти.

Відкриваючи цю навчальну програму, заступник міністра розвитку громад та територій України В'ячеслав Негода подякував U-LEAD за її організацію та зазначив, що питання децентралізації залишається на порядку денному уряду України.

Спеціаліст з питань децентралізації та секторальних реформ Представництва ЄС в Україні Томаш Остропольський зауважив, що представники місцевого самоврядування під час навчання зможуть отримати знання для впровадження якісних змін у громадах.

Директор «U-LEAD з Європою» Бастіан Файгель розповів, що протягом лютого-березня навчання відбуватиметься двічі на тиждень. Крім того, відбудеться онлайн-візит та інформаційна сесія з представниками центральної влади. (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3396530-ak-vprovadzuvati-akisni-zmini-u-gromadah-navcanna-vid-ulead.html>)). – 2022. – 2.02).

31 січня Проєкт USAID «Підвищення ефективності роботи та підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА») провів Форум, щоб визначити пріоритети законодавчого порядку денного Верховної Ради у сфері децентралізації та розвитку місцевого самоврядування на 2022 рік. До Форуму долучилися понад 300 учасників, у тому числі народні депутати, керівники органів місцевого самоврядування, представники асоціацій місцевого самоврядування та Уряду України.

У своєму вітальному слові М. Елінгстад, директор Офісу Демократії та Врядування USAID, зазначив: «Мета сьогоднішнього заходу – сприяти обговоренню потреб і викликів, з якими стикаються громади, а також того, як Уряд і Верховна Рада України можуть врахувати це під час підготовки законодавчого порядку денного на 2022 рік. USAID у партнерстві з Україною та її громадянами вже майже тридцять років інвестує в українську демократію. Ми віримо, що поширення децентралізації, яке було досягнуто за останні роки, є кульмінацією цього партнерства; а сама децентралізація – однією з найбільш значущих та успішних реформ в Україні».

О. Корнієнко, перший заступник Голови Верховної Ради України, сказав: «Найближчі роки ми маємо працювати над тим, щоб у нас було 100% спроможних громад. Для цього український парламент має зосередитись щонайменше на трьох напрямках. Перший – це збільшення ресурсної бази громад через реформування місцевих податків, справедливий розподіл ресурсів та створення нових умов для наповнення бюджетів, наведення ладу з майном та землями громад, реалізацію малої приватизації. Другий – це створення політичних умов, які б не заважали нашим громадам працювати. Їх спектр доволі широкий: від внесення змін до Конституції в частині децентралізації та виборчого законодавства, до створення сприятливих умов для конструктивного діалогу. Третій – підвищення компетенції громад та їхніх керівних органів, обраних посадовців і призначених службовців. Зараз відбувається формування нового напрямку публічної служби в оновлених органах місцевого самоврядування, що має знайти відображення в усіх законах і правилах належного урядування, проте з урахуванням особливостей роботи на місцях. Ми потребуємо експертизи та допомоги саме в цьому напрямку».

На Форумі учасники обговорили пріоритети законодавчого порядку денного реформи децентралізації з точки зору Уряду, Верховної Ради, органів місцевого самоврядування та їхніх асоціацій. Більшість учасників заходу наголосили на необхідності внесення змін до Конституції України, законодавства у сфері розподілу повноважень, бюджетного та податкового законодавства з метою узгодження повноважень на рівні громад з фінансовими інструментами (*Децентралізація (<https://decentralization.gov.ua/news/14512?page=2>). – 2022. – 1.02*).

В Україні стартувала нова міжнародна ініціатива з підтримки розвитку місцевих громад під назвою «WOW громади» (Work on wonders – працюй над дивами!). 10 українських громад отримають експертну допомогу в розробці стратегій розвитку,

понад 200 зможуть взяти участь у резиденціях ідей – інтенсивних практичних тренінгах, а Український католицький університет (УКУ) розробить сертифіковану навчальну програму для представників органів місцевого самоврядування. Ініціативу підтримує уряд Швеції у рамках шведсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні».

На першому етапі українські громади можуть взяти участь у конкурсі на розробку ефективних стратегій розвитку. Подаватись на конкурс можуть як ті громади, які вперше розробляють стратегічні документи, так і ті, що потребують їх оновлення або ж розробки галузевих стратегій. Обрані громади отримають підтримку українських та шведських експертів із стратегічного розвитку за інтегрованим підходом. Він поєднує досвід Львова і модель стратегування SymbioCity Шведської асоціації місцевих влад та регіонів SALAR. До конкурсу запрошують громади до 100 тисяч мешканців.

Термін подачі заявок – до 4 березня 2022 року (*Децентралізація <https://decentralization.gov.ua/news/14588>). – 2022. – 18.02*).

Проєкт USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «ВзаємоДія» підготував практичний посібник для керівництва органів місцевого самоврядування щодо побудови системи інституційної доброчесності, щоб допомогти керівникам місцевого самоврядування належним чином організувати виконання вимог антикорупційного законодавства.

Посібник містить не лише огляд елементів системи інституційної доброчесності, але й практичні поради, необхідні для розбудови цієї системи, огляд основних нормативних актів та методичних документів НАЗК, опис успішного досвіду її впровадження у містах-чемпіонах Проєкту: Дрогобич Львівської області, Мукачєво Закарпатської області, Первомайський Харківської області, Покров Дніпропетровської області та Хмельницький.

Цей посібник стане корисним для керівництва органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, громадських активістів, які бажають впроваджувати стандарти

доброчесності та прозорості у роботу ОМС (*Децентралізація* (<https://decentralization.gov.ua/news/14565?page=2>). – 2022. – 15.02).

«У Конституції України – інші цілі». У Путіна відреагували на слова Пристайка про НАТО. Заяву посла у Великій Британії Вадима Пристайка про нібито можливість розгляду Україною відмови від курсу до НАТО не можна інтерпретувати як факт, що відбувся, адже в її Конституції закріплені інші цілі. Про це заявив журналістам Д. Песков, речник адміністрації президента Росії В. Путіна, передає російський Інтерфакс.

Він вважає, що офіційна відмова України від вступу до НАТО «сприяла б формулюванню більш значущої відповіді на російські занепокоєння».

Проте Песков звернув увагу, що українська влада попросила Пристайка роз'яснити його слова. Тому навряд чи заяву посла можна сприймати «як якийсь факт, що відбувся», сказав спікер Кремля (*ЛІГАБізнесІнформ* (<https://news.liga.net/ua/politics/news/v-konstitutsii-ukrainy-drugie-tseli-u-putina-otreagirovali-na-slova-pristayko-o-nato>). – 2022. – 14.02).

Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) загалом позитивно оцінила законопроект про місцевий референдум, заявив представник президента у Конституційному Суді, народний депутат Федір Веніславський (фракція «Слуга народу»).

«У нас є інформація, що висновок загалом для України є позитивним», – сказав Веніславський на пресконференції.

Як повідомила член правління Центру політико-правових реформ, співголова ради Реанімаційного пакету реформ Юлія Кириченко, висновок Венеціанської комісії щодо законопроектів буде розміщено на сайті комісії (*Інтерфакс-Україна* (<https://interfax.com.ua/news/general/797421.html>). – 2022. – 10.02).

Етична рада спростувала інформацію про свою діяльність, яку розповсюдила Вища рада правосуддя. Заява з'явилась на офіційному сайті Етичної ради.

«На офіційному вебсайті ВРП 9 лютого 2022 року було оприлюднено інформацію про те, що нібито «оцінювання кандидатів на вакантні посади членів ВРП Етичною радою не розпочато, раніше призначені дати співбесід з кандидатами Етичною радою змінено та визначено новий графік таким чином, щоб спочатку оцінити діючих членів ВРП». Наведене, на думку ВРП, порушує принцип інституційної безперервності функціонування ВРП, як конституційного органу.

Втім, така інформація не відповідає дійсності з огляду на таке.

Насправді оцінювання кандидатів на посаду члена ВРП на відповідність критерію професійної етики та доброчесності Етичною радою розпочалося ще 24 грудня 2021 року.

З метою перевірки кандидатів на посаду члена ВРП, Етична рада, діючи відповідно до своїх повноважень, розглянула, вивчила та проаналізувала 38 пакетів документів кандидатів на посаду члена ВРП.

Рішенням Етичної ради 35 кандидатів допущено до співбесіди, 2 кандидатам відмовлено у допуску до співбесіди. Окрім того, під час здійснення оцінювання 3 кандидати припинили участь у конкурсному відборі за власним бажанням.

21 лютого 2022 року Рада починає проведення співбесід з кандидатами на посаду члена ВРП.

Так, відповідно до положень Закону України № 1635-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» порядок та черговість оцінювання відповідності діючих членів та кандидатів у члени Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності визначаються Етичною радою з урахуванням можливості здійснення повноважень Вищою радою правосуддя відповідно до Конституції України.

Згідно із п. 1.2.2 Регламенту Етичної ради – Рада першочергово оцінює кандидатів на вакантні посади членів Вищої ради правосуддя, конкурс на які оголошено відповідно до пункту 3

розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя». По завершенню відповідних конкурсів Рада невідкладно здійснює оцінювання діючих членів ВРП. Подальше оцінювання Радою діючих членів ВРП здійснюється після заповнення наявних вакантних посад членів Вищої ради правосуддя. Однак незалежно від кількості заповнених посад Рада починає здійснювати оцінювання решти діючих членів ВРП не пізніше 8 лютого 2022 року.

Вказане положення Регламенту Етичної ради обумовлено вимогами пункту 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону 1635-IX, де зазначається, що Етична рада протягом шести місяців з дня затвердження її персонального складу одноразово здійснює оцінювання відповідності членів Вищої ради правосуддя (крім Голови Верховного Суду) критеріям професійної етики та доброчесності. Враховуючи, що відповідно до вимог закону Етична рада має завершити оцінювання діючих членів ВРП до 9 травня 2022 року, 8 лютого 2022 року є останнім граничним строком початку такого оцінювання, який дасть можливість Раді проаналізувати всю необхідну інформацію та провести співбесіди з чинним складом ВРП.

Саме тому, 8 лютого 2022 року Етичною радою на електронні поштові скриньки діючих членів ВРП було надіслано повідомлення про початок їх оцінювання.

Втім, Етична рада звертає увагу, що відповідно до положень Закону України № 1635-IX, початок процесу оцінювання діючих членів ВРП, не тягне за собою автоматичного їх відсторонення від посад та зупинення їх повноважень.

Відсторонення від посади та зупинення повноважень діючого члена ВРП можливе лише після завершення оцінювання, проведення співбесід та винятково за умов встановлення невідповідності такого члена критерію доброчесності і професійної етики.

Таким чином, інформація, розміщена на сайті ВРП про те, що Етична рада, всупереч

вимогам Закону, навіть не розпочавши перевірку кандидатів у члени ВРП, терміново та першочергово розпочала перевірку діючих членів ВРП, що тягне за собою відсторонення їх від посад та зупинення повноважень – не відповідає дійсності (*СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА* (<https://sud.ua/ru/news/sud-info/229668-etichna-rada-sprostuvala-informatsiyu-pro-svoyu-diyalnist-yakurozprovnyudila-vrp>)). – 2022. – 17.02).

На засіданні Комісії з питань правової реформи при Президентові України відбулося обговорення перебігу виконання закону щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів ВРП (1635-IX), передає офіційний сайт Глави держави. У заході взяли участь представники Верховної Ради, органів судової влади та представники міжнародних партнерів України.

Присутні представники ВРП висловили занепокоєння одночасним проведенням оцінювання Етичною радою всіх чинних членів Вищої ради правосуддя, що може заблокувати роботу органу та порушити принцип Конституції про безперервність роботи державного органу. Зараз ВРП має 15 чинних членів, що є мінімальним складом для правомочності органу, і якщо хоча б один із них буде відсторонений або припинить свої повноваження, Вища рада правосуддя втратить кворум і можливість для ухвалення рішень.

Голова Верховного Суду В. Князєв наголосив, що оцінювання чинних членів ВРП має відбуватись у спосіб, який не перешкоджає безперервності роботи цього органу та зберігає повноважний склад. Він нагадав, що ВРП є найвищим органом суддівського врядування й у разі надзвичайної ситуації має ухвалювати термінові рішення щодо збереження функціонування судової системи під час можливих військових дій, зокрема в частині евакуації суддів, їх переведення або зміни розташування, а також у процесі притягнення суддів до відповідальності.

«Тому відсутність Вищої ради правосуддя, що належно функціонує, призведе до колапсу

судової системи, і це, безумовно, матиме вплив на обороноздатність нашої держави», – сказав Голова Верховного Суду.

Він закликав спланувати процес перевірки у спосіб, який не заблокує роботу ВРП, а чинних членів Вищої ради правосуддя – зробити все можливе, щоб виконати свій обов'язок і зберегти належне функціонування органу.

Зі свого боку голова Етичної ради Л. Кишакевич зазначив, що підпорядкований йому орган діє відповідно до закону, адже встановлено строк перевірки чинних членів ВРП у межах шести місяців, і початок лютого є граничним терміном, коли можливо розпочати оцінювання та завершити його у встановлені строки.

За його словами, Етична рада також розпочала перевірку кандидатів на посади.

Народний депутат, голова парламентського Комітету з питань правової політики А. Костін, наголосив на готовності до пошуку рішень, зокрема законодавчих, щоб Вища рада правосуддя була ефективно реформована, а її робота не була заблокована жодним чином.

Голова Комісії з питань правової реформи при Президентові України, народний депутат, голова Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності Сергій Іонушас, зазначив, що побудова процесу оцінювання Етичною радою спирається на вимоги закону в частині строків перевірки. Тому, за його словами, одним з варіантів розв'язання конфліктної ситуації є можливе збільшення граничних строків перевірки чинних членів ВРП без перегляду інших положень закону. Це дасть достатньо часу членам Етичної ради, щоб паралельно проводити перевірку кандидатів та чинних членів ВРП.

С. Іонушас також запропонував голові Етичної ради надати пропозиції, щоб розв'язати питання з державним фінансуванням органу. Він звернувся до присутніх з проханням надіслати Комісії з питань правової реформи свої пропозиції для успішного реформування ВРП та забезпечення безперебійної роботи органу (*СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА (https://sud.ua/ru/news/sud-info/229764-reformuvannya-vrp-v-ofisi-prezidenta-obgovorili-nizku-pitan).* – 2022. – 18.02).

Голова парламентської фракції «Слуга народу» Д. Арахамія переконаний, що запровадження онлайн-голосування для хворих на ковід депутатів не суперечить Основному закону України. У цьому політик зізнався журналістам у кулуарах Ради. Арахамія пояснив, що перш ніж запропонувати такий спосіб голосування нардепами, питання узгоджували з юристами. «Він (народний депутат, – ред.) персонально голосує чи ні? Написано, що голосування має бути особистим, а обробка даних голосування проводиться на Грушевського (будівля Верховної Ради розташована за адресою вул. Грушевського, 5, у Києві, – ред). «У сесійній залі» нема слова. Обробка даних усіх голосувань буде на Грушевського, лічильна комісія на Грушевського... Навіть із системою «Рада» можна більше зманіпулювати, ніж у відеопотоці, де я, наприклад, піднімаю зелену картку», – зауважив народний депутат. Зазначимо, на погоджувальній раді 14 лютого перший віцеспікер Олександр Корнієнко закликав депутатів повернутися до обговорення та надати дозвіл хворим депутатам голосувати в онлайн-режимі. Можливість дистанційної участі в ухваленні законопроектів була запропонована ще кілька років тому Русланом Стефанчуком, який нині очолює парламент.

Раніше Д. Арахамія заявляв, що голосування за допомогою мобільного в Україні наразі неможливе. Це пов'язане із тим, що даний процес, згідно із Конституцією є таємним, а мобільні телефони за замовчуванням будуть вас ідентифікувати (*LegalHub.Online. (https://legalhub.online/novyny/arahamiya-vvazhaye-konstytutsijnym-dystantsijne-golosuvannya-nardepiv-ale-ye-nyuansy).* – 2022. – 18.02).

Голова фракції «Слуга народу» у Верховній Раді Д. Арахамія вважає, що рішення про відмову від вступу до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) має ухвалюватися народом на всеукраїнському референдумі. Про це він повідомив журналістів, передають Українські Новини.

На його думку, ніхто у Раді не візьме на себе відповідальність розв'язувати таке питання геополітичного курсу країни.

Арахамія зазначив, що ніхто не має наміру зараз проводити такий референдум, у тому числі й президент В. Зеленський.

Як повідомляли Українські Новини, Зеленський заявляє, що багато лідерів натякають Україні, що не потрібно порушувати питання членства в Організації Північноатлантичного договору (*Українські Новини* (<https://ukranews.com/ua/news/834630-u-kyuevi-ye-4-5-tys-prydatnyh-shovyshh-na-vypadok-jmovirnogo-vtorgnennya-rf-kmda>)). – 2022. – 17.02).

Секретар РНБО О. Данілов вважає, що умовна «фінляндизація» в Україні уже була і призвела до тимчасової окупації території Донецької й Луганської областей та Криму.

Тому він сумнівається, чи знайдуться депутати, які готові за це зараз проголосувати, щоб змінити Конституцію. Про це Данілов заявив на брифінгу після виїзного засідання РНБО у Харкові, повідомляє кореспондент Укрінформу.

«Те, що стосується «фінляндизації» – у нас є норма Конституції, і для того, щоб її змінити, треба 300 голосів депутатів. Я хочу подивитися, хто буде голосувати, щоб наша країна не була в НАТО і не рухалася у Євросоюз. Ви пам'ятаєте, що з цього питання все починалося у 2013 році, коли обіцяли, що у нас буде європейський шлях розвитку, а потім у Вільнюсі чомусь відмовились від цього шляху. Решта вам відомо», – сказав Данілов.

За його словами, в Україні уже була умовна «фінляндизація», коли наша держава була позаблоковою. «Чим це закінчилося, ми бачили на власні очі. У нас забрали військовим шляхом Крим. У нас Російська Федерація розпочала війну у Донецькій і Луганській областях і зараз починає розповідати нісенітницю, що ми військовим шляхом будемо забирати ці території», – зазначив Данілов.

Як повідомлялося у ЗМІ, питання «фінляндизації» України начебто було однією з тем розмови Президента Франції Е. Макрона з російським президентом В. Путіним (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3402480-danilov-sumnivaetsa-so-u-radi-znajdutsa-300-golosiv-za-finlandizaciju.html>)). – 2022. – 11.02).

Народних депутатів, котрі відмовляються боронити Україну та мають подвійне громадянство повинні позбавити мандатів. З такою ініціативою виступив український політик, засновник громадського руху «Рідна країна» М. Томенко.

Він наголосив, що відмова виконувати приписи присяги має дорівнюватися втраті мандата. А нардепам та президенту варто набратися сміливості, щоб ухвалити відповідний законопроект.

Він наголосив, що на жаль, Конституція немає ситуації, як у суддів у свій час було, коли з порушенням присяги Верховна Рада може проголосувати і позбавити мандата.

За його словами, наразі діє інша формула – або депутат постійно проживає за кордоном, або він написав сам заяву – тоді у нього можуть забрати депутатський мандат.

«На моє переконання, відмова виконувати приписи присяги – це втрата мандата. Очевидно, що народним депутатам та президенту все-таки варто набратися сміливості і проголосувати за законопроект, який забороняє депутатам, чиновникам, посадовцям мати наявність іншого громадянства», – зазначив Томенку.

Він наголосив, що «не можна у Раді розповідати, як ти любиш Україну, а своїх дітей та гроші вивозити до іншої країни» (*OBOZREVATEL* (<https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/deputativ-yaki-vidmovlyayutsyazahischati-ukrainu-ta-mayut-podvijnegromadyanstvo-mayut-pozbaviti-mandativ-tomenko.htm>)). – 2022. – 18.02).

Для посилення професійних прав та гарантій адвокатської діяльності, а також посилення статусу органів адвокатського самоврядування у Національній асоціації адвокатів України підготували зміни до Закону про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Проект змін направлено Комісії з питань правової реформи при Президентові України, передає «Закон і Бізнес» з посиланням на прес-службу НААУ.

Повідомляється, що документ розроблено з метою практичного впровадження цілей Стратегії розвитку системи правосуддя

та конституційного судочинства на 2021-2023 роки.

Зокрема, пропонується надати адвокатам право на безперешкодний доступ до приміщень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, судів, прокуратури, правоохоронних органів, установ виконання покарань та інших службових приміщень у зв'язку зі здійсненням ним адвокатської діяльності на підставі посвідчення адвоката, крім випадків, передбачених законом (*Закон і Бізнес* (https://zib.com.ua/ua/150446-zmini_do_zakonu_pro_advokaturu_napravili_komisii_pri_prezide.html). – 2022. – 3.02).

10 лютого Центром конституційного моделювання було організовано публічну дискусію на тему: «Чи має значення спосіб ухвалення конституції?».

Учасники: Г. Друзенко – голова правління Центру конституційного моделювання, модератор; М. Ставнійчук – голова правління Громадського об'єднання «За демократію через право», віце-президент Світового конгресу українських юристів; І. Смешко – лідер партії «Сила і честь»; О. Комаров – член Правління Центру конституційного моделювання; В. Гройсман – лідер партії «Українська стратегія»; В. Філіпчук – головний радник Міжнародного центру перспективних досліджень; С. Рахманін – народний депутат України; Р. Рохов – експерт із питань публічної політики, керуючий партнер компанії PGR.

Російська загроза актуалізувала питання тривкості української конституційної архітектури. Українські політики та провідні конституційні експерти обговорять питання: чи впливає спосіб ухвалення конституції на її ефективність та стійкість? Чому українці готові боронити свою державу, але не готові захищати Конституцію? Чи є взаємозв'язок між способом, в який був ухвалений Основний закон України, та ставленням до нього політичних еліт та пересічних громадян?

Це обговорення є другим із серії публічних конституційних дискусій, які ініціював Центр конституційного моделювання. Перша відбулась 1 грудня 2021 року і була присвячена

питанню: чи на часі в Україні конституційний конвент?

Підсумкові матеріали:

Перед загрозою зовнішньої військової агресії в Україні парламентські партії мають сформулювати уряд національної згуртованості.

Таку думку висловив лідер партії «Українська стратегія», колишній прем'єр-міністр України Володимир Гройсман під час публічної дискусії в Укрінформі, присвяченої проблемам конституційної реформи.

“Парламентські партії й фракції мають реальні владні повноваження для ухвалення відповідних державних рішень, і вони мають згуртуватись навколо ідеї порятунку України. Тому я запропонував би створити уряд національної згуртованості серед партій, які є в парламенті”, – сказав Гройсман.

Він вважає, що створення багатопартійного уряду допоможе ухвалювати ефективні рішення як оборонного, так і економічного характеру, оскільки слабка економіка провокує ворога на агресію.

“Тоді буде можливо вирішувати проблеми і оборонного, і економічного характеру. Тому що наша економіка сьогодні слабка, а це ознака неефективної системи, коли люди без відповідного досвіду ухвалюють неправильні управлінські рішення. Відтак відбувається загострення внутрішніх процесів. А наша слабкість є відповідно мішенню для нашого ворога”, – наголосив Гройсман.

В Україні мають бути ухвалені консолідовані закони в рамках Конституції про всі гілки влади та опозицію. Про це сказав лідер партії «Сила і честь», колишній голова СБУ І. Смешко під час публічної дискусії в Укрінформі на тему: «Чи має значення спосіб ухвалення Конституції?», організованої Центром конституційного моделювання.

“У нас прекрасна Конституція з чудовими стратегічними гаслами. Ніхто не проти того, що в нас демократія, про що говорить перша стаття Конституції. Але хто завадив після цього ухвалити консолідовані закони – про президента, імпічмент президенту, Верховну Раду, опозицію, Кабінет Міністрів, місцеве самоврядування – зв'язані разом відповідно до законів демократії”, – сказав Смешко.

Обґрунтовуючи ідею конституційних змін, він вказав на недоліки чинної Конституції щодо невизначеності повноважень гілок влади та прав опозиції на контроль за владою. “Не можна сказати, хто ж у нас керівник виконавчої гілки влади – президент чи прем’єр-міністр. Також будь-яка виконавча гілка влади не може впливати на діяльність законодавчої, судової влади, а за будь-яку спробу має бути не політична, а кримінальна відповідальність, прописана в законах. А для цього треба, щоб

опозиція в парламенті мала права з прописаною процедурою глибини й параметрів контролю за виконавчою гілкою влади. Це основи демократії”, – наголосив Смешко.

Він вважає, що ці моменти не були достатньо прописані в Конституції, яка значною мірою та інтуїтивно копіювалася її авторами з норм російського законодавства (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3400183-ci-mae-znacenna-sposib-uhvalenna-konstitucii.html>). – 2022. – 10.02).

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Блажівська О. доктор юридичних наук, член Вищої ради правосуддя, член Другої Дисциплінарної палати

У ВРП представили позицію щодо ряду законопроектів під час засідання підкомітету з питань правосуддя

Член Вищої ради правосуддя О. Блажівська взяла участь у розширеному засіданні підкомітету з питань правосуддя Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, під час якого відбулося обговорення законопроектів №№ 5882, 6049, 6180, 6311, 6377, 6377-1.

Про це повідомляє пресслужба ВРП.

Учасники розглянули проекти законів про внесення змін до Законів України «Про доступ до судових рішень» та «Про електронні довірчі послуги» щодо оформлення електронних примірників судових рішень (№ 6377), та про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оформлення електронних примірників судових рішень (№ 6377-1).

Законопроектом № 6377, зокрема, пропонується надати право судді делегувати помічнику право підписання електронного примірника судового рішення в автоматизованій системі діловодства суду кваліфікованим електронним підписом судді та надсилання такого рішення до Єдиного державного реєстру судових рішень за умови підписання суддею паперового тексту судового рішення.

Оксана Блажівська повідомила, що наразі вказаний законопроект перебуває на розгляді ВРП,

після чого Рада надасть свій консультативний висновок. Водночас член ВРП попередньо висловила певні застереження, зокрема щодо підміни повноважень помічника і судді, питань відповідальності помічника, технічного забезпечення окремими ключами тощо.

Обговорюючи законопроект № 5882 про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо деяких питань забезпечення суддів, О. Блажівська зазначила, що до вказаного законопроекту ВРП надавала консультативний висновок, яким не підтримала цей законопроект.

Законопроектом встановлено, що індексація базового розміру посадового окладу судді проводиться щороку 1 березня, починаючи з 1 березня 2025 року. У консультативному висновку ВРП зауважила, що не зрозуміло, чому автори законопроекту № 5882 пропонують визначити посадові оклади суддів у спосіб, відмінний від способу визначення посадових окладів інших працівників бюджетної сфери, та встановити їх у фіксованому гривневому еквіваленті з одночасною заборонаю індексації до 1 березня 2025 року.

О. Блажівська наголосила на позиції Конституційного Суду України про

недопущення звуження суддівських гарантій. Зауважила, що у консультативному висновку ВРП застерігала, що встановлення фіксованого розміру суддівської винагороди у гривневому еквіваленті без прив'язки до прожиткового мінімуму та без урахування індексу інфляції не буде відповідати економічній ситуації в державі та із часом призведе до зниження рівня суддівської винагороди, гарантованого чинною нормою частини третьої статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». О.Блажівська наголосила на необхідності врахування вказаних аргументів Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики та Комітетом з питань фінансів, податкової та митної політики.

«У консультативному висновку ВРП зазначала, що суддівська винагорода повинна відповідати покладеному на суддю обсягу процесуальних обов'язків, а також бути достатньою для забезпечення незалежності судді в умовах, що склалися, враховуючи суттєвий кадровий дефіцит у судах.

За результатами розгляду прийнято рішення передати законопроект № 5882 до підкомітету з питань політичної реформи та конституційного права з метою оцінки його відповідності Конституції України.

Також учасники розглянули законопроект про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо відрядження суддів з метою забезпечення здійснення правосуддя та усунення загрози припинення роботи апеляційних судів (№ 6049). Цим законопроектом пропонується наділити ВРП повноваженнями здійснювати відрядження суддів місцевого, апеляційного суду або Верховного Суду до апеляційного суду тієї самої спеціалізації строком на один рік», – кажуть у ВРП.

О. Блажівська зазначила, що ВРП підтримала вказаний законопроект із зауваженнями та застереженнями.

«Член ВРП також наголосила на необхідності виваженого підходу до процедури відрядження, зокрема до апеляційних судів, з огляду на необхідність системного зв'язку

внесення змін до чинних норм законодавчих актів, що врегульовують питання відрядження суддів. Враховуючи критичний рівень кадрового забезпечення судів першої інстанції, відрядження суддів із цих судів до судів апеляційної інстанції може поглибити кадрову кризу у місцевих загальних судах. Вона нагадала, що наразі оголошено про початок першого конкурсу на зайняття вакантних посад членів ВККСУ, тому є сподівання щодо формування нового складу Комісії та відновлення кадрових процедур.

Член Вищої ради правосуддя наголошує на тому, що доцільно було б на законодавчому рівні визначити процедуру такого призначення судді у відставці до суду тієї самої спеціалізації та не вищого рівня (крім Верховного Суду) на підставі заяви судді, якщо такий суддя пройшов кваліфікаційне оцінювання в порядку, передбаченому законом», – пишуть у ВРП.

Під час обговорення законопроекту про внесення змін до статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо врегулювання конфлікту інтересів (№ 6180) О.Блажівська зауважила, що Рада вважає своєчасними та підтримує запропоновані документом норми. Член ВРП зазначила, що відповідно до міжнародних стандартів судова влада є незалежною, тож повноваження щодо надання роз'яснень стосовно конфлікту інтересів мають належати самоврядній суддівській організації.

«Законопроект розроблений з метою усунення правової невизначеності під час врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів, яка існує в чинному українському законодавстві.

З одного боку, законодавством презюмується, що контроль за врегулюванням конфлікту інтересів здійснює Рада суддів України. З іншого боку, існує невизначеність щодо надання роз'яснень про наявність конфлікту інтересів – фактично законодавство надає можливість здійснювати відповідні повноваження як Раді суддів України, так і Національному агентству з питань запобігання корупції», – зауважують у ВРП.

О. Блажівська наголосила, що ВРП підтримала делегування такого права Раді

суддів України та вказала, що деталізовані норми щодо повноважень РСУ з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів обов'язково мають бути закріплені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», оскільки це відповідає вимогам Конституції України щодо поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову.

«Рада суддів України є саме тим самоврядним органом, який за рахунок свого статусу зберігає баланс нейтралітету, і ця прерогатива має йому належати й повинна бути закріплена в законі», – зазначила О.Блажівська.

О. Блажівська також поінформувала про підтримку Радою законопроекту про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо врегулювання питання оплати праці працівників судів (№ 6311).

Як повідомляли у Вищій раді правосуддя, законопроект пропонує збільшити посадові

оклади працівників судів та закріпити їх визначальну роль у структурі виплат, водночас зменшивши частку додаткових стимулюючих виплат, які залежать від наявності фінансових ресурсів. Передбачено встановлення мінімального розміру посадового окладу державного службовця апарату місцевого загального суду, посада якого віднесена до найнижчої за умовами оплати праці посади державної служби на рівні 20 відсотків від встановленого законом базового розміру посадового окладу судді місцевого суду, юрисдикція якого поширюється на територію одного або декількох районів, районів у містах, міст обласного значення. В залежності від інстанцій передбачені коефіцієнти (*Судово-юридична газета* (<https://sud.ua/ru/news/sud-info/227975-u-vrp-predstavili-pozitsiyu-schodo-ryadu-zakonoproektiv-pid-chas-zasidannya-pidkomitetu-z-pitan-pravosuddy>). – 2022. – 1.02).

Лесько А. суддя Верховного Суду у відставці, член Вищої ради правосуддя 2015-2018 рр.

Правова допомога як елемент дотримання права на доступ до правосуддя

Встановлення Конституцією України засад функціонування судової влади та надання професійної правничої допомоги в одному Розділі VIII «Правосуддя» несе у собі глибоке змістовне наповнення та підтверджує нерозривний зв'язок належного здійснення правосуддя з якісним наданням правової допомоги.

Передбачивши у ст. 131-2 Конституції України, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення (з урахуванням певних встановлених законом винятків), законодавець вочевидь урахував, що певним категоріям громадян професійна правова допомога повинна та й буде надаватися безоплатно.

Адже принцип змагальності у поєднанні з принципом рівності усіх учасників судового процесу перед законом та судом означає, що

суд не вправі надавати переваги жодній із сторін, заміщуючи своїми повноваженнями чи бажанням якісно розглянути справу неналежне виконання стороною її процесуальних обов'язків. З огляду на зазначене ті учасники проваджень, яким не надана правова допомога або надається неналежної якості, можуть опинитися у нерівному становищі.

Підсумовуючи, зазначу, що доступ до правосуддя забезпечується не тільки наявністю процесуальних норм, які це декларують. Доступ до правосуддя буде фактично обмежений, якщо сторона по причині відсутності правових знань чи нефахового представництва опиниться у нерівному становищі з іншою стороною, яка такі знання має (наприклад, сторона державного обвинувачення, органи досудового розслідування).

Складні процесуальні процедури та розгалуженість норм матеріального права

завичай не дають можливості особам самостійно належно їх витлумачити, зрозуміти та застосувати.

У цьому сенсі надважливого значення набуває інститут безоплатної правової допомоги та забезпечення державою його належної якості та безперешкодного функціонування.

Слід згадати, що багато документів Організації Об'єднаних Націй містять приписи щодо ролі юристів та обов'язкової участі адвокатів у кримінальних справах, у справах, що стосуються дітей, психічно хворих осіб та осіб, які вчинили правопорушення.

Так, Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р., проголошують, що будь-яка людина вправі звернутися по допомогу до адвоката за своїм вибором для підтвердження своїх прав і захисту в усіх стадіях кримінальної процедури, а також зобов'язують уряди держав: гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального і рівного доступу до адвокатів усіх осіб, які проживають на його території і підпорядковані його юрисдикції; забезпечити необхідне фінансування та інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим незаможним людям.

Важливим документом у цьому контексті є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 67/187 2012 року «Принципи та керівні настанови Організації Об'єднаних Націй щодо доступу до юридичної допомоги в системах кримінального правосуддя».

У своїх рішеннях 1991, 1996 рр. Міжнародна асоціація юристів (ІВА) також визначила, що безоплатна правова допомога є важливим елементом доступу до правосуддя, яке є загальним правом людини, і прийняла постанову, в якій підтверджується, що інтереси правосуддя вимагають запобігання заподіяння шкоди особі через відсутність в неї коштів на отримання правової поради, консультації або на підготовку справи до слухання, що вимагає від всіх країн створення ефективних програм надання правової допомоги, які будуть фінансуватися державою.

У Декларації про безоплатну правову допомогу від 2008 року ІВА визнала, що доступ

до правосуддя має важливе значення для свободи, справедливості, гідності, прогресу, розвитку та верховенства права, і нагадала, що доступ до правосуддя для всіх осіб є правом людини і що уряди несуть основну відповідальність за реалізацію та захист цього права людини за допомогою таких заходів, як державна правова допомога.

У Настановах щодо безоплатної правової допомоги в системах цивільного, адміністративного та сімейного правосуддя та коментарях до них (далі – Настанови), підготовлених Комітетом з питань доступу до правосуддя та безоплатної правової допомоги та Комісією з питань адвокатури Міжнародної асоціації юристів у 2018 р., викладено основні принципи дії безоплатної правової допомоги в системах цивільного, адміністративного та сімейного правосуддя.

Наведу деякі з них:

«Критерії щодо застосування та права на отримання безоплатної правової допомоги для вирішення цивільних, адміністративних та сімейних питань повинні бути чіткими, прозорими та опублікованими. Такі критерії мають бути розроблені урядом у консультаціях з іншими зацікавленими сторонами.

Якщо послуги з представництва є обов'язковими для доступу до правових послуг, судів та трибуналів, держава зобов'язана забезпечити особам, які не мають фінансових можливостей для оплати послуг адвоката, представництво, що здійснювалося би компетентними адвокатами.

Орган, який здійснює управління у сфері надання безоплатної правової допомоги, має бути юридично відповідальним за якість послуг, надання якої відбувається під його управлінням».

Надважливим вважаю додержання обґрунтованого у Настановах такого засадничого підходу: «орган, який здійснює управління у сфері безоплатної правової допомоги, має бути операційно незалежним від уряду, з урахуванням його обов'язків щодо підзвітності».

Словосполучення «відмова в доступі до правосуддя» суспільством нерідко

розглядається тільки в аспекті діяльності суду. Проте розуміння доступу до правосуддя в більш широкому сенсі знайшло своє відтворення і у вищезгаданих Настановах, у яких слушним є коментар: «Уряди несуть відповідальність за забезпечення доступу до правосуддя. Цей принцип прагне підкреслити, що політики, які формують бюджет системи безоплатної правової допомоги, мають бути належним чином поінформовані й отримувати свідчення/дані від різних зацікавлених сторін, зокрема, професійних організацій адвокатів та організацій користувачів».

Є безспірним той факт, що складність законодавства ставить в нерівні умови малозабезпечені, соціально незахищені верстви населення, якщо водночас в державі не забезпечено належне функціонування системи безоплатної правової допомоги.

В Україні багато зроблено для запровадження безоплатної правової допомоги. У Плані дій Ради Європи для України на 2018-2021 рр., ухваленому Комітетом Міністрів Ради Європи 21 лютого 2018 року, серед досягнень Плану дій на 2015-2017 рр., зокрема, названо поширення системи безоплатної правової допомоги на цивільні та адміністративні справи, надання права на безоплатну вторинну правову допомогу окремим додатковим категоріям уразливих груп населення, розширення доступу до безоплатної первинної правової допомоги; підвищення кваліфікації персоналу обласних і місцевих координаційних центрів із надання правової допомоги, адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, у питаннях застосування практики ЄКПЛ та захисту прав ВПО.

Таким чином, не піддається сумніву той факт, що якісна безоплатна правова допомога як важливий елемент права на доступ до правосуддя розглядається як національним законодавством, так і за стандартами ООН та Ради Європи.

Однак видається, що наразі державні структури, до повноважень яких залежить втілення цих засад у життя, досі не вбачають цього нерозривного зв'язку.

Наголошу, що не ставлю за мету ревізувати існуючу систему надання безоплатної правової

допомоги в Україні чи давати негативну оцінку адвокатам, які працюють у системі безоплатної правової допомоги.

Однак непокоять певні процеси в організації функціонування вітчизняної системи безоплатної правової допомоги, відшукати логічне пояснення яким виявилось складним.

Так, статтю 27 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» визначено повноваження Кабінету Міністрів України у сфері надання безоплатної правової допомоги, зокрема, КМУ затверджує положення про Координаційний центр з надання правової допомоги.

Згідно з Положенням про Координаційний центр з надання правової допомоги, затвердженим постановою КМУ Міністрів від 6 червня 2012 р. № 504, Координаційний центр з надання правової допомоги (далі – Координаційний центр) утворений з метою формування та забезпечення функціонування в Україні ефективної системи безоплатної правової допомоги, забезпечення її доступності та якості.

Основними завданнями Координаційного центру є, зокрема:

- проведення аналізу практики правозастосування з питань надання безоплатної правової допомоги;
- розроблення та подання на затвердження Мін'юсту стандартів якості надання безоплатної правової допомоги;
- управління системою безоплатної вторинної правової допомоги;
- формування і ведення у встановленому порядку Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу;
- організація підвищення кваліфікації адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Важливість належного виконання цих функцій державою важко переоцінити.

Координаційний центр очолює директор, який призначається на посаду і звільняється з посади Міністром юстиції. З метою добору осіб, здатних професійно виконувати посадові обов'язки директора, на зайняття вакантної посади директора проводиться конкурс у

порядку, визначеному Мін'юстом. Міністр юстиції призначає директора за рекомендаціями Наглядової ради щодо кандидатів, які отримали три найвищі конкурсні бали за результатами проведеного конкурсу та інформація стосовно яких передана їй комісією з відбору кандидатів на посаду директора Координаційного центру з надання правової допомоги.

З відкритих джерел можна дізнатися, що у грудні 2019 року внаслідок звільнення директора Координаційного центру з надання правової допомоги ця відповідальна посада стала вакантною. До проведення конкурсу на заміщення посади директора Координаційного центру призначено виконуючого обов'язків.

Наказом Міністерства юстиції України від 27 листопада 2020 року № 3095/7 оголошувався конкурс щодо обрання директора Координаційного центру з надання правової допомоги.

Проте 30 грудня 2020 року Міністром юстиції видано наказ щодо скасування проведення конкурсу у зв'язку з тим, що відсутня інформація про трьох осіб, які набрали три найвищі бали.

З того часу конкурс на посаду Директора координаційного центру не оголошено.

На перший погляд, нічого погано, адже відповідно до ст. 31 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII з метою безперебійного функціонування державного органу одночасно з прийняттям рішення про оголошення конкурсу на зайняття вакантної

посади державної служби до призначення особи на таку посаду суб'єкт призначення може прийняти рішення про тимчасове покладення виконання обов'язків за вакантною посадою державної служби на відповідних осіб.

Однак слід звернути увагу, що строк тимчасового виконання обов'язків за вакантною посадою державної служби не може перевищувати три місяці.

Наразі ж тимчасове виконання обов'язків Директора Координаційного центру триває понад два роки.

Отже, з точки зору нормативного регулювання є невиправданим не проведення Міністерством юстиції України конкурсу на посаду директора Координаційного центру з надання правової допомоги.

У жодному разі не маю на меті принизити значення роботи тимчасового виконуючого обов'язки директора Координаційного центру, однак чіткі норми Закону «Про державну службу» щодо тримісячного строку тимчасового виконання обов'язків вимагають проведення конкурсу для зайняття цієї посади.

Бажано, щоб за результатами конкурсу посаду директора Координаційного центру обійняла людина, в діяльності якої переважав би погляд на безоплатну правову допомогу як на важливий елемент права особи на доступ до правосуддя (*Судово-юридична газета* (<https://sud.ua/ru/news/blog/229037-pravova-dopomoga-yak-element-dotrimannya-prava-na-dostup-do-pravosuddya>). – 2022. – 01.02).

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Словенія

Парламент Словенії ратифікував угоду з Організацією спільного співробітництва в галузі озброєнь (OSCE) про закупівлю 45 бронетранспортерів Boxer для армії.

Про це пише Euractiv, повідомляє «Європейська правда».

Процес ратифікації спочатку був призупинений у грудні минулого року після того, як опозиційні ліві вирішили домогтися

проведення референдуму з цього приводу, але партія не підтримала це рішення, і процес ратифікації був завершений 2 лютого.

Тим не менш, ліві оголосили 3 лютого, що почнуть збирати підписи на підтримку референдуму, щоб скасувати угоду.

Міністр оборони Матей Тонін заявив, що ліві лише намагаються вставити спиці в колеса армії і «очевидно зловживають референдумом».

Згідно зі статтею 90 Конституції Словенії, референдуми щодо міжнародних договорів заборонені, і Тонін очікує, що Конституційний суд найближчим часом врегулює це рішення.

Уряд розглядає цю закупівлю як важливу роль у виконанні зобов'язань НАТО, оскільки Словенія довгий час була одним із членів НАТО з найнижчими витратами на оборону.

Угода була оцінена в 207 мільйонів євро, коли вона була вперше оголошена в 2017 році,

але з тих пір її вартість зросла, хоча точна цифра невідома, оскільки Словенія ще не отримала офіційної пропозиції через OCCAR.

Опозиція заявляла про 412 мільйонів євро на парламентських дебатах, хоча Міністерство оборони каже, що ця цифра не відповідає дійсності, оскільки початкове замовлення було зменшено. (*Європейська правда* (<https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/4/7133563/>)). – 2022. – 04.02).

Білорусь

У Європарламенті заявили, що в умовах тиску режиму білоруського диктатора О. Лукашенка на суспільство можливий референдум щодо зміни Конституції країни не можна вважати висловленням вільного вибору громадян. Про це йдеться в спільній заяві голови делегації Європарламенту щодо відносин з Білоруссю Роберта Бедроня та постійного доповідача Європарламенту з питань Білорусі Пятраса Ауштрявічюса.

Приводом для неї стали останні дані білоруського правозахисного центру Вясна – кількість політичних ув'язнених у Білорусі у січні 2022 року перевищила 1000 людей.

Політики Європарламенту наголосили, що це є наслідком «невпинного придушення режимом Лукашенка інакомислення, яке лише посилилося після фальшування президентських виборів 2020 року» (*НВ* (<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zasidannya-radbezu-oon-shchodo-ukrajini-31-sichnya-superechka-rosijita-ssha-video-50213020.html>)). – 2022. – 01.02).

Референдум щодо зміни Конституції у Білорусі призначено на 27 лютого. Проект документу було винесено на 'суспільне обговорення' 27 грудня 2021 року, і вже 20 січня 2022 року було опубліковано його підсумковий варіант. Змін та поправок до чинної Конституції Білорусі – 22 сторінки, і вони викликають чимало запитань. Наприклад, Лукашенко обіцяв обмежити владу президента, і проект Конституції припускає, що одна і та сама людина не зможе обіймати посаду

президента країни більше двох термінів. Щоправда, незрозуміло, чи терміни Лукашенка обнулиться. І що робити, якщо громадянин Білорусі погоджується з однією поправкою, а з іншого ні: як відповісти на запитання?

Про те, які варіанти є у тих, хто не погоджується із самим фактом проведення референдуму, в ефірі Справжнього Часу розповіла Леся Рудник, дослідник Центру нових ідей, аспірантка політології.

– Є кілька стратегій. Основну презентували на конференції демократичних сил, яку провели два тижні тому. Об'єднані демократичні сили пропонують таки не ігнорувати референдум, прийти на дільниці, показати свою активну позицію і при цьому зіпсувати бюлетень, тобто поставити червоні хрести напроти кожного варіанту.

Є частина людей, яка передбачає, що легітимізація режиму через участь у референдумі – це згубна стратегія і що найкраще не ходити на референдум взагалі, не наражати себе на небезпеку і не брати участь у такому державному фарсі.

Тобто різні стратегії, але насправді вони показують зокрема деякі дослідження протестної аудиторії, що Білорусь, яка виступає проти режиму, дотримується цієї основної стратегії – планує йти на референдум. Принаймні вони це артикулюють, який буде результат насправді, незрозуміло. Можливо, багато білорусів побояться і не з'являться на дільницях 27 лютого, але загалом основна стратегія білоруських опозиційних сил полягає в активному бойкоті.

– А Лукашенку взагалі важливо, скільки людей прийде на референдум і поставить цей червоний хрест?

– Мені здається, що, звичайно, для білоруської пропаганди було б класно мати таку картинку, що подивиться, які черги стоять на ділянках. Але при цьому ми розуміємо, що, по-перше, ці черги можуть з'явитися не лише за рахунок справжніх виборців, а й за рахунок різних білорусів, які туди прийшли з волі чи з неволі. Можливо, ті, хто вже голосував, стоятимуть у цих чергах для картинки. Але для цифр, які ми побачимо потім у результаті референдуму як цифри явки, це не так важливо, бо там, в принципі, можна написати все, що завгодно.

Білоруська влада вже показала, що для них ігри в цифри та їх малювання зовсім не є складним завданням. І фальсифікація, яка була доведена, або, скажімо так, багато фактів на неї вказують, в результаті виборів 2020 року теж ще раз демонструє, що для влади Білорусі це в принципі є нормальною рутинною та звичним завданням, яке вони звикли виконувати навіть, можливо без спеціальних наказів.

– Загалом для будь-якої демократично обраної влади зміни до Конституції – це значно важливіше за будь-які вибори, просто тому, що це відбувається рідше, я маю на увазі рідше виборів, а десь змін до Конституції немає взагалі десятиліття. Для нинішньої влади Білорусі, де країна, окрім Лукашенка, нікого не бачила, це як?

– Мені здається, що для влади Білорусі взагалі немає жодної проблеми у тому, щоб організувати чергові вибори, організувати поправки до референдуму, зробити поправки до референдуму через різні, наприклад, проекти Конституції, змінити державні символи. Таке у нас також відбувалося. Тобто це звичайна історія того, як можна досягти такої штучної легітимності рішень, які нікому, окрім цієї влади, не потрібні.

Вірно й те, що в демократичних країнах переважно не приймаються ці виправлення до Конституції не те що десятиліттями, а століттями. Тобто змінити Конституцію – це дуже складна процедура, і те, що білоруська

влада не гидує своєю владою для того, щоб зробити абсолютно абсурдні правки, які ні до місяця, ні до часу. Це ще раз показує, що насправді зміна законодавства та взагалі білоруська політика лежить у руках лише однієї групи людей, яка за своїм бажанням може вирішувати, коли і що, наскільки масштабні документи чи закони в країні можуть змінюватися.

– А у вас немає відчуття, що влада зараз робить усе, щоб ще більше ускладнити процес голосування народу: такого чесного, відкритого, без страху? Я тут маю на увазі, мабуть, відмову від шторок у кабінках для голосування, робота дружинників, стеження квадрокоптерами, як повідомляють про це, і виключення можливості голосувати за кордоном.

– Само собою. Навіщо владі зайві проблеми, коли можна зробити все превентивно? Можна попередити різні спроби інформування про те, що відбувається на дільницях, це вже робиться: заблоковані були сьогодні сайти, наприклад, платформи 'Зубр', яка збирала у 2020 році інформацію про порушення на дільницях та збиралася зробити це цього разу на референдумі.

Пропонуються інші заходи, які ви вже перерахували: це і кабінки без шторок, ви знаєте, що у нас також урні непрозорі. Багато моментів, які справді обмежують людей щодо участі у цьому референдумі. Тому я думаю, що для влади неважко було б сфальсифікувати і той референдум, на який прийшло б по-справжньому багато людей, навіть якби були шторки, і були б прозорі урни, і можна було б фотографувати свій голос.

Але все одно простіше працювати з пасивним населенням, яке вже залякане і частина якого взагалі не піде на дільниці, бо заборонити голосування на закордонних дільницях – це, звісно, ще один спосіб захисту результатів. Тому що у 2020 році ми бачили численні протоколи із закордонних ділянок у посольствах, на яких ми бачили цифри просто приголомшливі – Світлану Тихановську підтримували понад 90% тих, хто голосував на закордонних дільницях. Тому з огляду на те, що режим просто не має ресурсів для того, щоб забезпечити такий захист дільниць за кордоном, або не хочеться цим займатися, я думаю, що влада обрала

зокрема стратегію заборонити голосування в посольствах (*Настоящее Время* (<https://www.currenttime.tv/a/referendum-po-konstitutsii-belarus/31693559.html>)). – 2022. – 12.02).

У Білорусі 27 лютого проходив референдум щодо внесення поправок до Конституції – і нібито більшість громадян підтримали її зміну. Громадян запитували: «Чи приймаєте ви зміни та доповнення до Конституції Республіки Білорусь?».

Центрвиборчком уже оприлюднив попередні дані «референдуму». За його підрахунками, проголосували 78,63% білорусів.

За даними ЦВК Білорусі, за зміни до Конституції висловилися 65,16% громадян, проти – 10,07%. Що було зроблено ще з 3,4% бюлетенів, не повідомляється.

На виборчих дільницях на референдумі білоруси протестували проти вторгнення Росії в Україну, до якого приєднався Олександр Лукашенко, людей затримували.

Фразу про те, що Конституцію Білорусі потрібно вдосконалити, Олександр Лукашенко говорив не раз, але актуалізував цю тему у 2020 році через протести у зв'язку з невизнанням результату виборів президента, що відбулися 9 серпня.

Метою конституційної реформи аналітики називають формалізацію процедури можливого транзиту влади у країні та створення для нього юридичної бази.

Найважливішою з поправок вважають закріплення у проєкті конституції статусу

Всебілоруських народних зборів, що існують із 1996 року, але весь цей час не мають нормативної основи своєї діяльності.

Поправки передбачають, що та сама людина може обіймати президентську посаду в Білорусі не більше двох термінів, проте ця норма почне діяти після вступу на посаду новообраного глави держави.

Таким чином, Олександр Лукашенко після нинішньої каденції (закінчується у 2025 році) гіпотетично зможе правити ще 10 років.

Для експрезидентів РБ у проєкті конституції закладено особливі гарантії безпеки – їх не можна переслідувати за дії, вчинені під час виконання обов'язків, їм гарантується місце делегата ВНР та довічне членство у Раді Республіки.

При цьому ніхто – крім Олександра Лукашенка – не може обіймати кілька посад одночасно. Лукашенко ж на пропозицію ВНР має право залишатися і президентом, і головою зборів.

А от кандидати в президенти мають останні 20 років прожити в Білорусі і не мати посвідки на проживання за кордоном: така вимога позбавляє шансу балотуватися багатьох опозиціонерів, які залишили країну через загрозу репресій.

У проєкті нової конституції немає наявної в чинній вказівки на те, що Білорусь прагне нейтралітету і має на меті зробити свою територію без'ядерною зоною (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/28/7326665/>)). – 2022. – 28.02).

Польща

Президент Польщі подав законопроект щодо ліквідації дисциплінарної палати у Верховному суді Польщі, яка є одним із головних об'єктів суперечки з ЄС щодо судової реформи в країні.

У Польщі можуть ліквідувати спірну дисциплінарну палату у Верховному суді країни. Президент Польщі Анджей Дуда у четвер, 3 лютого, оголосив подання відповідного законопроекту до парламенту країни.

Польський президент висловив сподівання, що цей законопроект припинить суперечку між Варшавою та Європейською Комісією щодо судової реформи в країні. Дуда також наголосив, що судді дисциплінарної палати, згідно з його законопроектом, зможуть або піти у відставку, або перевестися до інших палат Верховного суду.

Очікується, що пропозиції президента буде направлено до нижньої палати парламенту Польщі для обговорення.

Дисциплінарна палата Верховного суду Польщі вже кілька років є предметом непримиренної суперечки між урядом Польщі та Євросоюзом. Цей орган було створено в рамках реформи правосуддя у Польщі, здійсненої за ініціативою правлячої партії «Право і справедливість».

Палата є органом нагляду за роботою суддівського корпусу, вона може, зокрема, звільняти суддів. Влітку 2021 Суд ЄС постановив, що цей орган не відповідає європейським стандартам незалежності та неупередженості

системи судочинства. А в жовтні 2021 Суд ЄС зобов'язав Польщу виплачувати Єврокомісії по одному мільйону євро штрафу щодня, доки Варшава не виконає вимоги суду щодо Дисциплінарної палати. Ідеться, зокрема, про закони, які наділяють Дисциплінарну палату повноваженнями скасовувати недоторканість суддів, а також щодо їхнього виходу на пенсію (*Deutsche Welle* (<https://www.dw.com/uk/duda-podav-zakonoproiekt-v-nadii-vladnaty-superechku-z-yes-shchodo-sudovoi-reformy-v-polshchi/a-60650364>). – 2022. – 03.02).

Казахстан

Колишнього президента Казахстану Нурсултана Назарбаєва позбавили політичного впливу в державі. Зміни до конституції усунули Назарбаєва з посад голови Ради безпеки Казахстану та голови Асамблеї народів Казахстану.

Президент Казахстану Касим Токаєв підписав закон про зміни до конституції Казахстану.

Відповідно до цих змін Нурсултан Назарбаєв більше не очолює Раду безпеки та Асамблею

народів Казахстану. Раніше, його роль у цих інституціях була закріплена конституцією довічно.

Крім цього, скасовано норму конституційного закону «Про першого президента Республіки Казахстан». Цей закон передбачав узгодження з Назарбаєвим основних ініціатив зовнішньої та внутрішньої політики (*Суспільне мовлення* (<https://suspilne.media/204842-nazarbaeva-ostatocno-pozbavili-vsih-posad-u-kazahstani/>). – 2022. – 07.02).

Вірменія

Кабінет Міністрів Вірменії виділив близько одного мільярда драмів на процес конституційних реформ.

Уряд республіки на засіданні 3 лютого ухвалив рішення, згідно з яким близько 1 млрд драмів, не використаних у рамках одержаної від ЄС грантової програми «Підтримка реформ судової системи у Вірменії», буде спрямований на формування органу, який здійснює реформи – Ради з конституційних реформ, розробку порядку реалізації його діяльності, а також на розробку проєктів щодо внесення змін та доповнень до кількох законів.

Частина коштів, зокрема, планується направити на внесення змін та доповнень до закону «Про ЗМІ». В обґрунтуванні йдеться: «Об'єктивне висвітлення подій засобами масової інформації, надання достовірної та вичерпної інформації особам, забезпечення захисту приватного життя, реалізації прав гідності вимагають формування правових засад для встановлення правил журналістської етики. Практична реалізація правил журналістської етики також потребує відповідних контрольних інструментів» (*Чорноморські новини* (<https://www.blackseanews.net/read/184396>). – 2022. – 03.02).

Росія

Уродженець Калінінградської області Росії, координатор Балтійської республіканської партії Вадим Петров під час недільної акції протесту під посольством Росії у Варшаві порвав Конституцію РФ на знак протесту проти політики Путіна.

Він також передав посольству РФ у Варшаві ультиматум, в якому підкреслив, що у випадку відмови Кремля піти на деескалацію ситуації навколо кордонів України його партія ініціюватиме проведення референдуму щодо виходу Калінінградської області зі складу Росії, передає Укрінформ.

“Путін вніс поправки до конституції (Росії), щоб правити вічно. Але після 2024 року він буде нелегітимним президентом”, – заявив Петров, порвавши при цьому конституцію РФ.

Він також передав у посольство Росії ультиматум від Балтійської республіканської партії. У ньому наголошується, що стягування російських військ до кордонів України, підпорядкування Білорусі Москві та погрози розпочати військові дії можуть призвести до повномасштабної війни в Європі.

У документі підкреслюється, що жителі Калінінградської області виступають проти мілітаризації регіону, не хочуть псувати добросусідські відносини з Польщею та Литвою. Наголошується, що в результаті конфлікту регіон може опинитися в ізоляції, не вистачатиме продуктів харчування.

З метою деескалації ситуації в документі пропонується відвести російські війська від кордонів України, припинити окупацію сходу України та Криму, вивести військовий контингент з Білорусі та припинити підтримку нелегітимного Лукашенка, а також на 50% демілітаризувати Калінінградську область.

У випадку, якщо вимоги не будуть виконані упродовж наступних двох місяців, Балтійська республіканська партія ініціюватиме електронний референдум про вихід Калінінградської області зі складу Росії.

“Хочемо навести паралелі з організацією Кремлем референдуму в українській Автономній Республіці Крим. Громадянам Росії було повідомлено, що це “волевиявлення жителів півострова”. Тому референдум щодо виходу Калінінградської області зі складу Росії також може бути волевиявленням жителів нашого регіону”, – наголошується у зверненні.

Як підкреслюється, керуючись волею жителів регіону Балтійська республіканська партія звертатиметься за допомогою до всіх країн цивілізованого світу з проханням про підтримку.

У документі зазначається, що партія більше року проводила інтернет-опитування жителів Калінінградської області. За його результатами, більшість опитаних бачать майбутнє регіону разом з Європою.

Петров залишив ультиматум у поштової скриньці посольства РФ у Польщі.

Як відомо, Балтійська республіканська партія функціонувала в Калінінградській області понад 10 років і була заборонена в Росії у 2003 році. Вона мала своїх представників у місцевих органах влади. Як оцінюється, багато жителів регіону поділяють погляди партії, спрямовані на широку автономію у складі Росії, або ж можливе від’єднання від РФ (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3408022-akcia-u-varsavi-rosianin-zaaviv-pro-namir-iniciuvati-vihid-kaliningrada-zi-skladu-rf.html>). – 2022. – 20.02).

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

№ 2 (93) 2022

(30 січня - 03 березня)

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Комп'ютерна верстка:
Н. Крапіва

Підп. до друку 03.03.2022.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,00.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.